

1703.

24. Olearius, Inno. Fridericus: De renunciatione cessionis
bonorum a debitore facta.
25. Philippus, Fridericus: De successione ab intestato
ex statuto Golicensi cum jure civili et canonico
comparata.
26. Proellius, Thomaus: De origine diversorum
juris naturalis principiorum, quatenus nec una ea,
nec adaequata vera sunt.
- 27^{1, 6, 1} Romanus, Carolus Frider: De reservatione
contractus locati conducti et metum spectatorum
3 Sept. 1703, 1737. 5 1748.
28. Scherzerus, Johanes Adamus: De conjectura pietatis
29. Seligmann, Gottlob Fridericus: De iis, quae circa
receptionem de sabbatho doctrinam a non-nemine
nuper in latium vocata sunt.
30. Tunes, Guilielmus Samuel: Disputatio historice-novellae,
in qua sacerdotibus Romani in genere considerati
sese erant formae oculis sistunt.

1703.

31. Wernherus, Hermann Ludovici: De bruto et lege.
32. Wernherus, Hus. Ludovici: De fundamento imputabilis
actuum moralium.
33. Wernherus, Hus. Ludovici: De officiis, quae
juri imperfecto substantur.

EXERCITATIO INAUGVRALIS
DE
RESCISSIONE CONTRACTVS
LOCATI CONDVCTI

OB METVM SPECTRORVM.

OCCASIONE L. XXVII. §. I. π . LOC. COND.

INDVLTV
MAGNIFICI ORDINIS IVRIDICI
LIPSIENSIS

PRO LICENTIA
GRADVM IN VTROQVE IVRE
DOCTORALEM
CAPESSENDI

AD DIEM XIII. SEPTEMBR. A. M. M D CC III.

P. P.

A

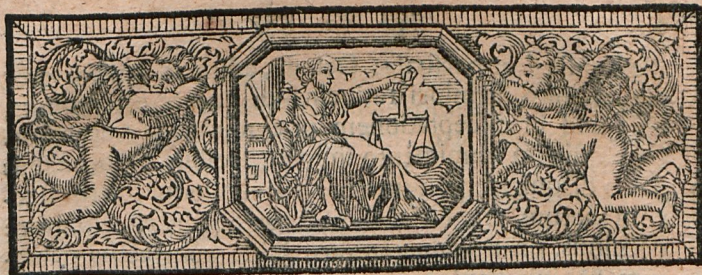
CAROLO FRIDERICO ROMANO.

LIPSIAE
RECVSA M D CC XLVIII.

C. F. Romanus resp. Land. advocat. ad naturae iustitiam.

*470
1562
6*

§. I.

um Cathedra Juridica haud ferat, Instituti Ratio
expromitur. ut in Philosophicam Historicamque
de Spectris, Sagis atque Magis, ho-
rumque existentia, tractandi ratio-
nem prolixius excurramus, his
ipsis diebus peculiare aliquod Sche-
diasma Polemicum Luci publicæ
dedimus, in quo satis, ut opinamur,
demonstravimus, dari Spectra, Magos ac Sagas, Dæmo-
nesque cum hominibus in Societatem coire ac pacisci,
imo terrere eos, atque ludificari iisdem, & nescio tandem,
quæ non alia, patrare posse. Ita vero operæ pretium fa-
cturi videbamur, si in argumento, quod pertractandum
suscepimus, ea, quæ fundamenti loco præstruenda erant,
persequeremur. Etenim cum de spectris, singulari qui-
dem Juridica ratione, agendum foret, facilis studii hujus
nostri jactura fieri poterat, nisi Dæmonum conjunctio-
nem cum hominibus, multoque magis spectra, non de-
pravata hominum opinione effici, sed revera existere, &
existere posse, demonstraremus. Hac mente princi-
pio illorum submovimus rationum momenta, quibus
alia

Momentum
quæstionis.

alia omnia sunt persuasa: Deinde, aditu ad causam propius munito, firmiori ratiocinandi genere ostendimus, id, quod in disceptationem præjudicalem vocabatur. Quo quidem munimento subnixi, facilius ex principiis Juris disquirere possimus: Utrum quoque, ob spectrorum metum, conductoribus liceat conductis emigrare domibus, priusquam tempus, initio contractus definitum, penitus elapsum sit, adeo, ut ipse contractus, quod ad obligationem in futurum, a Parte conductoris plane pleneque rescindatur? Hoc enim argumentum exquirendum nunc erit, & tractari hoc expeditius poterit, quo minus dubitationis de existentia Magorum, Sagarum & Spectrorum supererit. Igitur, quid Jura nobis præcipiant? videamus.

Præjudicio-
rum varietas.

§. II.

Quanquam vero autore *MORNACIO*, *HARLÆVS*, Senatus Parisiensis Præses maximus, quoties de spectris fermo privatus incidit, nihil unquam gratius sibi auditum in causis, & doctius, quam quod *BATRUVIVS* in ea de spectris causa differuerit, testatus est; tamen *CHOPINVS* *Lib. 3. de sacr. polit. tit. 7.* se de eodem argumento dixisse memorat actione celebri in deaurato, sive majori auditorio, contra prædictum *BATRUVIVM* *an. 1576.* laudatque judices, quod causam consilii esse pronunciaverint, iudiciumque suspenderint in re, quæ ad sacram disciplinam pertineat. Enimvero excitatus modo *CHOPINVS* *ibid.* narrat, Senatuum Parisiensem negantem sententiam probasse: tum *LVD. CHARONDAS* *7 Resp. 232.* Jure Romano, vel Gallico spectra justam causam rescidendi contractum præbere, negat, & ita se respondisse, & judicasse, & Curiam per modum provisionis secutam esse, scribit; Denique
FER-

FERRONVS ad consuetud. Burdigal. t. 3. §. 3. defendit longo sermone, iustam eam causam timoris non esse. Sed hoc secus deinceps decretum est in Curia Burdigal. aresto pronunciato in purpuris *anno 1595. d. 29. Mart.* Quin *GOTTOFREDVS ad §. 1. l. 27. ff. Loc. Cond.* narrat, iudicatum idem fuisse in Præfecturæ Parisiens. Auditorio, se adhuc adolescente, & mirante *LVD. SANCTONII*, Advocati Paris. facundiam, variasque in id de pagana Christianaque vetustate sententias comparat. Amplius, teste eodem *MORNACIO*, hoc ipsum placuit in quinta inquisitionum decuria, *anno 1612.* pro tonsore, conquerente, domum locatam infestari Spiritibus: iusta enim ea causa resolvendæ locationis visa est. Unde decisiones contrarias, quarum paulo ante injecta est mentio, non sine scrupulo esse, recte iudicant *VFFELIVS in not. ad Covarruv. 4. V. R. 6.* & *CHRISTINÆVS 3. decis. 112. §. 3.* sed & in Prætorio Granatensi, se iudice, semel atque iterum idem illud controversum, in eamque itum esse sententiam, ut liceret habitatoribus migrare, liberis omnino ex eo die a mercedis solutione, *COVARRUVIAS* tradit, *loco modo citato.*

§. III.

In quam eandem sententiam affirmantem, tot re-
rum autoritate iudicatarum corroboratam, libenter con-
cedimus, secuti præterea partim genuinam Juris ratio-
nem *l. 27. §. 1. ff. Loc. Cond.* (qui quidem Textus habetur
unicus in Jure, ad quem arcana refertur ab omnibus hæc
quæstio:) partim autoritatem quam multorum Juris inter-
pretum maxime celebrium. *COVARR. Lib. 4. var. Res. c. 6.*
ubi idem *CHRISTOPHORO in §. ult. f. d. Loc. cond.* pla-
cuisset, narrat; *ANTON. GOM. Comm. var. Res. t. 2. c. 3. n. 3.*
ubi ait: Solum *JASONEM* ita statuere. *VINCENT. CAROC.*

Auctoris Sen-
tentia.

A 3

in tr.

in tr. de Loc. Cond. p. 3. tit. de remiss. merced. n. 46. MOZZ. de contr. rubr. d. accid. loc. p. 478. n. 5. CHRISTIN. V. 3. Dec. 112. n. 2. § 3. BRVNNEM. comm. ad Pand. ad d. l. WISSENBACH. ad π. Exerc. 37. th. 18. ubi quidem Senatium Parisiensem in contrariam sententiam judicasse refert, ipse autem, timorem spectrorum vanum esse negat. Quem ut prædicto Senatui conciliaret Excell. Dn. THOMASIVS ad HUBER. posit. π. tit. de loc. cond. non vere minus quam pie & prudenter, existere spectra, se non credere solum, sed & experientiam id testari, asseruit, veluti ipsa ejus verba sub finem Schediasm. Polem. recensuimus.

§. IV.

Demonstratio.

Stat pro Regula: Locatorem, qui ejusmodi contractum inquit, obligatum se reddere conductori ad sanas & liberas aedes præstandas, quas ipse tuto & quiete inhabitet *l. 9. pr. l. 15. §. 1. §. 2. in fin. l. 33. ff. loc. cond.* quibusque omnis metus, justus sc. & constantis, expers perfruatur. Amplius locatoris est, ea, quæ usum ædium impediunt, tollere e medio, conductoremque intuitu cujusvis periculi, quod in re conducta sine vi fati maioris repentina nocere valeat, & rem ipsam locatam respiciat, securum præstare. Quamvis autem, quod ad spectra, eorundem depulsio vires humanas excedat, imo et si nondum quoque res sit confecta, eane ante, an post contractum initum oborta sint; tamen, cum, quomodo res cunquam se habeat, spectrorum metus ubique justus appareat, solusque causetur, ne quis ædibus conductis ex animi voto libere utatur fruatur, idem quoque, uti extra locatoris potestatem situs est positusque, ita omnino suffecerit, conductorem, consensu locatoris minime expectato, ab obligatione contracta recedere posse, *a. l. 33. in fin. § 34. ff. Loc. cond.*

§. V.

§. V.

Neque vero probatu difficile fuerit, spectra cujus-
eunque sint generis, cum quæ noctu, tum quæ interdum
graffantur, cum injicere horrorem, qui & viri constan-
tissimi animum, veluti præstruitur, admodum perturber
ac pervertat, modo præsertim ICTOS dehinc evolvamus,
& paulo altius, quemnam illi metum justum intelligant,
inquiramus & pervestigemus. Illos autem deprehendi-
mus non solum timorem deportationis, stupri, servitu-
tis, carceris, vinculorum, cruciatus corporis, potentia,
minarum, omnemque alium, morti quasi vicinum, me-
tum justum definire, sed illum quoque, qui graviorem
tantum aliquam personalem injuriam sapiat, talem con-
stanti pronunciare iudicio, ut ut semper non sit præsens,
modo certo immineat. *RIMINALD. vol. 6. Conf. 614. n. 8.*
ubi l. 9. pr. ff. quod met. caus. qua metus præsens requiri-
tur, & suspicio metus excluditur, de suspicione remora
interpretatur. Itaque, quamvis haud undique, imo ra-
rissime eveniat, (interdum enim contingere experientia
passim edocet) ut mali Spiritus inquilinos vel interfici-
ant, vel qua corporis parte vehementer lædant, sed po-
tius saltem ipsos paululum quandoque vexent, ac tantis-
per illudant, de cetero nec familiæ inhabitandi, nec rebus
illatis aliquid, vel tantillum damni, afferant; nihilo ra-
men fecius, nudam eam vexationem & illusionem con-
ductorum fat terroris personalis alicujus injuriæ incutere,
nobis est persuasissimum, ut proinde huic aliquo juris au-
xilio, quo liberationem & perat & consequatur, succurri
oporteat, idque vel inde potissimum, quod cum Spiritu
maligno res agatur, cui nusquam fides habenda, nec pro-
pterea, quod extemplo adeo graviter non noceat, indul-
gen-

Argum. I. a.
metu justo.

gendum, cum verendum potius sit, ne interjecto tempore, DEI permisso, magis noceat.

§. VI.

Resolutio
dubiorum.

Neminem vero facile moveant momenta, quæ quidam afferunt in contrarium, ut spectrorum metum justum esse, negent, Primum quidem adversari quam maxime, inquirunt, justitiæ divinæ, si quidem illa permitteret, pium probumque Christianum cacodæmonis furori exponi. Quamvis enim homo vere Christianus re ipsa non habeat, quamobrem insidias spectrorum reformidet, nemo tamen dixerit, eum semper sibi esse ita relictum, quin Spiritus maligni conatus persentiscat & expavescat, ac recordetur, DEI Judicia admiratu sæpius dignissima esse, eoque imprimis collimare, ut verecundius modestiusque paulo de spectris judicet, veluti sacræ literæ una cum quotidiana praxi, quamvis nondum ubique satis pervestigata, maxime evincunt. Deinde urgent iidem, cum in profanarum, tum religiosarum rerum monumentis nonnulla eorum legi exempla, qui exemplo Leonum, quos spectra non metuere vulgo ferunt, nulla cuiusvis generis spectra unquam veriti sint, veluti Athenodorum, Philosophum, Athenis minime eas res expavisse, ex *Plinio* constat. At enim vero, non exemplis, sed legibus, judicandum est. Rari reperiuntur, qui non talibus spectris occurrentibus expavescant. Igitur liquet, metum heic non minus verum esse. Nec enim, quæ semel vel iterum eveniunt, a legislatore attenduntur, ceu recte judicat *GOTHOFREDVS* *add. l.* Amplius, si fortasse post Athenodorum adhuc alii eandem animi virtutem ostenderint, intelligendum est, eos non tam propriis viribus, quam vi alia maioris, s. boni s. mali, numinis ad id magnanimitatis

tis

tis fastigium perductos fuisse, quo tamen alios perinde adspirare merito negamus, neque per pauca exempla in consequentiam trahenda esse existimamus. Ita inter alios *LVCIANVS in Dial. Philop.* Eubatidis Magi Ægyptiaci meminit, qui olim quasdam ædes Corinthi conduxerat, quas, cum præ nimio spectrorum metu ingrederetur nemo, ille tamen animo prorsus imperterrito in eas introiit, multosque per annos constanter ibi habitavit, utut Diabolus quandoque ut canis, nunc ut leo, modo etiam tauri specie plurimis vicibus eum infestaverit. Sed & *GREGOR. Lib. 3. Dial. c. 4.* memorat, Datum, Mediolanensem Episcopum eundem Corinthum accessisse, & cum domum pro rei familiaris necessitate satis amplam nusquam inveni- ret, libere demum in quasdam alicujus civis ædes, quæ longo tempore ob spectrorum metum vacuæ steterant ac deserta, se recepisse, hoc in habitationis successu, ut voces abominandas illusionesque tremendas, quæ noctu sæpius emittebantur, aliaque crebro exercitia infestandi genera fortiter superaverit & veluti defugaverit, animi magnitudine nunquam delapsus, dæmone eundem, uti cum aliis confueverat, nequam perterrere valente. Verum enim vero, uti tales heroes rarissime annotati sunt, ita si vel maxime innumeri eorum vixissent, firmo tamen talo nostra persisteret sententia, quæ sc. spectrorum metum semper justum esse pronunciat. Quamvis autem ab hoc præsertim loco omnem vanam mentis impressionem ac superstitionem alienam esse facile concedamus; nihil tamen interesse putamus, masculus sit, an foemina, & cujuscunque tandem conditionis homo, qui hunc timorem alleget. Multum quidem alias refert, mulier, an vir, & hic vicissim, honestior, an plebejus. ac iterum

B

rum

rum ille, miles, aut literatus, an mercator, aliusve conditionis, metum passus fuerit. Namque pro personæ statu metum ubique arbitratur iudex, *l. 3. ff. quod met. caus. GAIL. 2. Obs. 93.* Nimirum minor metus fœminas magis, quam masculos, excusat, propterea, quod natura mulierum magis infirma, magisque fragilis credatur, *l. 9 ff. d. jur. & fact. ignor.* cum e contrario masculorum constans ubique ac animosa appareat. Sed illud ordinarie quidem, & eo casu, cum homo homini metum infert, procedit, minus vero in eo argumento, de quo in præsens laboramus. Neque enim in spectrorum materia ea diversitas attenditur, sed, quod ad metum, uterque sexus pari censetur jure. Res eo redit, ut distinctio personarum tenenda sit in metu, quem homo homini, non quem dæmon homini incurrit. Imo vero eò libere procedimus, ut nulli dubitemus, simplicem conspectum larvarum, quæ neminem tangunt, nec se oculis cujusquam subjiciunt, sed ædes interdum vel quiete perlustrant, vel strepitum ac rumorem solenniorem subito excitant, aut inconcinnos horridosque sonos edunt, nullo licet relicto vestigio, justam præbere timoris causam, cum utroque genere dæmon se offerat, quem omni modo abhorrere & averfari convenit

§. VII.

Enimvero dubii loco in favorem locatoris quam maxime obverti potest, ortum spectrorum in ædibus conductis casibus mere fortuitis annumerandum esse, qui ubique sine ullo ejusdem merito vi tantum fati conductori accidunt. *GRO T. d. F. B. & P. 36. 12. 1.* Quamvis enim ipse locator ejusmodi casus perferre omnino necesse habeat, quatenus nempe illis ædes vel plane pereunt, vel alias de-
terio-

Aliud dubium a casu fortuito,

teriores redduntur; e contrario tamen conductor eos, qui rem non plane pleneque destruunt, nec usum ejus perpetuo, sed admodicum tempus tantisper impediunt, deinde autem iterum recedunt & transeunt, tantopere non curabit, sed æquo placidoque sustinebit animo, ut propterea eorum obtentu neque deserere ædes, neque remissionem mercedis petere valeat. Verum enim vero Removetur. nullo quidem negotio illud, quicquid est dubii, removebitur, modo attendamus, multum omnino, habita imprimis temporis ratione, interesse, an v. c. inundatio aquarum subitanea, aliudve ejusdem generis infortunium emerferit, an spectris cœperint ædes infestari. Etenim quamvis quod ad utramque speciem res minime intereat, metus quoque utrobique, utut fortuitus, justus peræque evadat; attamen impedimentum adibus conductis libere utendi fruendi superveniens, quod ad durationem, variat. Aquis enim delapsis exsiccatisque nemo amplius de iis cogitat, aut quid metus percipit; at spectris interdiu jam haud frementibus, neutiquam inquietus vel nocte instante vel subsequenti die metuorum levabitur. Illinc igitur, postquam aquæ effluerint, metus ac periculi causa penitus evanescit, quæ e contrario, spectris una licet vice quiescentibus, firmiter usque permanet; durante autem timoris causa, ipse quoque timor perdurare ubique censetur. *MENOCH. d. pres. 4. n. 22.* Cum ergo hic casus fortuitus impedimentum usui objiciat veluti perpetuum, omnis æquitas suadet, ut conductor omni obligationi prorsus eximatur, solusque locator tanquam rei Dominus, secundum artis nostræ regulas, ejusdem calamitatem persentiat. Certe, quo magis hujus rei gravitatem expendimus, eo facilius adducimur, ut opinemur,

conductorem, quamvis casuum fortuitarum periculum generatim pacto in se receperit, nihilo tamen magis ad eum quoque, qui spectra maligna attingit, se adstrinxisse videri. Primum enim casus speciales & vix præcogitatusquam generali renunciatione continentur. Deinde ad præstandum casuum valde insolitorum eventum, extra casum inita expressæ pactionis, nemo plane se præsumitur obligasse. Jam spectrorum casus vix sibi similem geminumque cognoscit, ideoque aliorum generalium allegatione haud comprehenditur, & quamvis fortasse non sit insolidissimus, valde tamen insolitus merito existimabitur. Fac enim, in quavis fere civitate ædes eo nomine famosas revera reperiri, fac quoque, hujusmodi spectris domus non modo, sed & regiones desertas fuisse redditas, inde tamen protinus non consequetur, adeo frequentia atque copiosa esse ejusmodi loca, ut, quicquid in genere de fortuitis casibus sæpius evenientibus placuit, eo etiam illum spectrorum singularem casum intellectum velimus. Præterea quoque notissimum est, conductorem, qui iisdem generatim renunciaverit, illos non statim complexum intelligi, qui locatoris culpa saltem accidunt. *BRVNNEM. ad l. 11. §. 1. ff. sol. matr.* At nemo ejusmodi impetu obstupendo rapi videtur, ut malum mali dæmonis dolum spernat, ejusque metum abjiciat, qui proculle dubio inde infima etiam ex parte graviora damna ac ultima locatoris culpa experiri ac persentiscere possit. Qua in renunciationis materia infra diligentius elaborabimus.

§. VIII.

Neque vero desunt alia, eaque a minori ad majus ducta, argumenta, quæ sententiam nostram firmare, eique insignem vim atque auctoritatem conciliare possint. Age igitur,

Argumen-
tum 2. a metu
hostilitatis.

igitur, eadem quoque nonnihil perlustremus. Et primum quidem perere liceat ab hostium incurfionibus, quas casibus accenseri fortuitis, una omnium est sententia. At quin eæ longe inferiori gradu, ac infestus ille spectrum rumor, æstimandæ sint, nemo ambigit; cum sane hominum quoque rabies atrocissima dæmonis infatiabili furori nusquam æquipolleat. Sane metus, qui ex irruptionibus hostium capitur, cum pariter ex fundamentis supra suppeditato justissimus censeatur, conductoris obligationem, invito locatore, penitus dissolvit, & renunciationem, casuum fortuitorum ergo facta, minime continetur, modo tempus & locus, quo contractus initus fuit, probe consideretur. Nam si tum demum contracta sit locatio conductio, cum belli timor vel præsens extiterit, vel certe jam imminuerit, vel cum forte regiones vicinæ jamjam undique exarserint, aut si civitas, vel prædium conductum ipsam hanc calamitatem sæpius experiri consueverit, quamvis durante bello timor sic perpetuo durare præsumatur, omnemque usum rei legitimum adimat, nihilo tamen secius rebus sic stantibus, conductor obligatus manet, cum ibidem neque casus fortuitus, neque valde insolitus ac incongruus animadvertatur, quem alias renunciatio quoque generalis desuper suscepta completitur. Neque enim est ambigendum, quin, si ita fieri hætenus nihil inopinatum visum fuerit, personæ contrahentes eodem pariter respexerint, ut propterea conductor ipse se ejusmodi periculo obnoxium reddere, & quod ex eo consequitur, isto obtentu deinceps se obligationi, contractæ semel, eximere minime queat *a. l. 9. ff. d. incend. ruin.* Quanquam vero hostium appellatione publici, qui foras nosmet oppugnant, vulgo intelliguntur: nihil tamen

men vetat, quo minus etiam eadem domestici indicentur, cum interna quadam seditione non minus, quam bello, civitas commoveatur. Ipsa quippe seditio ad belli quoque genera pertinet, quamvis in media civitate exoriatur, *PLAT. Dial. 5. d. Legib. & omnium bellorum atrocissimum habetur, cum, qui seditione agitantur, nullam ubique malorum requiem capiant, Id. ep. 7. eaque ipsa duas & una civitate diversas partes efficiat, L. IV. L. 6. c. 5.* Itaque sicut publici hostis incurio impedimentum conductori præbet legitimum, quo minus re conducta uti frui, obligationemque semel inritam implere valeat: ita & publica seditio ex pari fundamento eum necessitate contractum antea celebratum servandi levat; modo res eum præcipue in statum adducta sit, ut vel intra tractum multi temporis nulla certa firmaque securitas sperari queat, vel ultimus quivis tumultus ex improvise subitoque metui debeat, cujus etiam ipse conductor nullatenus particeps deprehendatur.

§. IX.

Argum. 3. a
pestis metu.

Quod vero de hostilitatis metu modo commonimus, idem illud similiter, imo multo magis in peste valet, *CARPZ. p. 2. Dec. 116.* quippe cujus lue invalescente ipsemet veluti Deus bella gerere, & iram suam in homines distringere incipit. *COVARR. t. 2. p. 657. n. 3.* Quin & eam tam innumera ab omni latere mala concomitantur, ut vix quisquam planum exactumque eorum numerum inire valeat. Præterquam enim quod pestis, nullo fere temporis intervallo expectato, hominem repente rapiat, animamque exhalare cogat, nulloque plane medicaminis remedio se expelli patiatur, imo potius vera ac probata cujusvis medicinae ars suum officium penitus hic deperdat, & quod
in

in proverbio fertur cefferint Magiftri Phylliridis, Chiron.
 Amithaoniusque Melampus *MASCARD. d. prob. conc. 120.*
n. 9. omnem defuper societatem humanam adeo dirimit
 ac divellit, ut alter alterum misere fugiat, & alteri conti-
 nuo veluti acclamet, quo fugam ipse citiffime capeffat.
 Quare non est dubitandum, quin illa lues, quemadmo-
 dum in ceteris quamplurimis, ita & in locationis condu-
 ctionis contractu, conductoris obligationem plane ple-
 neque deleat, multoque magis illi, emigrare dehinc, lo-
 cumque commutare permittat. *DD. comm. ad l. 27. §. 1. ff.*
Loc. Cond. Nec intereft, univerfa civitas prædicta lue fit
 afflicta, an figillatim ædes citra culpam inhabitantium
 infectæ fuerint, cum, fi intra aliquam privatam domum
 hoc malum contineatur, propter justum propagationis
 metum eandem dirui penitus, vel etiam comburi, oport-
 teat. *CARPZ. ad L. Reg. c. 17. f. 2. qu. 27.* Quamvis vero pe-
 stis belli miseriam vel exæquet, vel quoque exsuperet,
 propterea quia heic cum hominibus tantum pugnatur, il-
 lic autem cum omni potenti Numine, cui nemo obffitere
 potest, negotium intercedit: nihilo tamen minus pestis
 timor viciffim fpektorum metui facile cedit, longoque
 merito postponitur intervallo, cum hic tandem interve-
 niat dæmon. Enimvero pestis quoque conciliatur a dia-
 bolo, ut vel ex solo Jobi morbis afflicti exemplo, *Job. II.* li-
 quer; fed non a solo cum & boni Angeli eandem excitent,
 prout locus *II. Sam. ult.* docet. Imo sunt, qui *ibidem* Serva-
 torem ipsum Angeli vocabulo indicari, non contemnen-
 dis permori argumentis, existiment. Vid. *CALOV. ad eum*
loc. Neque prædicto Jobi loco dæmon suo arbitrio, fed
 DEI nutu, ad vexandum Jobi corpus accessit. Plane
 differentia est in scopo. Namque quicquid mali a dia-
 bolo

bolo proficiscitur, fit sine malo, ut homo occumbat & pereat; contra vero, quod a bonis arcessitur angelis, eo collineat, ut homo vel in pietate erga DEum confirmetur, vel impius corrigatur. Amplius dæmon, quanquam, in quantum DEVS eidem adversatur, est infirmissimus, undique tamen nocendi flagrat studio; cum e contrario DEVS optimus maximus quique, utur sit justissimus, humana tamen salutis cupiditatem nunquam abjiciat, sed constanter teneat, ac exerat. Quodsi itaque ob pestis metum conductori habitationem conductam deserere, fas est, ita, ut contractus omnino rescindatur, *CARPZ. Diss. de Asyl. Cred. per. 40. n. 103.* exceptione casus fortuiti minime admissa; ecquid firmitus fortiusque, quam quod a minori ad majus ducitur, argumentum dari potest, ut multo magis spectrorum metum causam recedendi a conductione præbere colligamus; modo adhuc præcipiamus, de ejusmodi contagio nobis sermonem esse, quod vel colonos re ipsa jamjam premat, vel ita sit comparatum, ut nemo ab eo se tutum præmunitumque esse sperare valeat.

§. X.

Argum. 4. a
 latronum
 metu.

Neque quartum deficit argumentum, quod ad hanc sententiam ultro corroborandam admodum confert, idque a latrocinii timore sumtum. Sane latrocinium justissimum quoque metum cuiusvis viro constantissimo excitat; ut partim sana distat ratio, partim superius commemorati ICTi uno ore tradunt. Ex quo consequitur, ejusmodi quoque metum, statim atque coortus fuerit, conductorem ab omni obligatione eximere, quamvis idem ad casus fortuitos spectet, eosque, pro ratione eorum, quæ rem circumstant, valde insolitos; cum, uti in

in reliquis loco superiori recensitis, ita heic quoque generalis renunciatio dehinc suscepta illud subitaneum malum minime attingat. Quodsi itaque conductor ex hac latrocinii exorti causa locationi contractæ ante tempus elapsum renunciare potest, quidni multo magis ob spectrorum metum idem illud ipsi facere liceat? Imo, quod speciatim ad latrocinium, non est necesse, ut inquilinus idem illud proprie vereatur. Sed suffecerit, furtum, quod simplex vocatur, metui, præfertim cum hoc interdum, imo sæpius, tandem in latrocinium degeneret, quanquam inficias non eo, regulariter ea invicem, spectata delinquentium intentione, distingui. Etenim, strictiori sensu latrocinium designat homicidium, spoli ergo commissum, *a. l. 28. §. 10. 15. f. d. pæn. c. 10. de homic. O. C. a. 130.* furtum vero fraudulosam tantum rei alienæ contrectationem, sine hominis internectione perpetratum. *L. 37. ff. d. usurp. & usucap. §. 1. 7. f. de oblig. quæ ex del. Verum enim vero, quis non intelligit, utrumque, vitæ pariter ac bonorum amissionis metum justum esse, cum, si mihi ea desint, quæ vitam sustentant, vitæ simul periculum subeam. Initio quidem veteres latrocinium ad genera venationis illicitæ reculerunt *BODIN. L. 2. d. Rep. C. 2. SEB. MEDIC. d. ven. pisc. & aucup. p. 1. q. 1. n. 2.* Quod quidem dicendi genus jam pridem in ipsa S. Scriptura aliquatenus apparuit, quæ Nimrodem fortissimum venatorem appellat, *Gen. X. 8. 9.* ex loquendi more (quod *ISID. L. 1. c.* non est peccatum. *dist. 6.* in fine submonet;) Ebræis familiari, quo latronem hominem venatorem sive oppressorem appellare consueverunt; *Conf. Pf. XCI, 3.* unde, si conjecturæ locus est, evenit, ut deinceps, lingua vernacula, ratione alius criminis, fornicationis scilicet, vocabulum, *ein Huren-Säger,**

C

in-

innotesceret, quo quidem ille præsertim indicatur, qui scorta vilissima, fœdæ libidinis exercendæ gratia, passim persequitur & infectatur. At latino idiomate & venatio perpetuo excludit latrocinium, & ipsa latrocinii vox genuinam sui tuetur significationem. Ceterum inter latrones graduum est differentia, quam imprimis *FRANC. MARC. in Dec. aur. in Sacr. Delphin. sen. tr. q. 4. n. 7.* stylo signat. Nempe eorum alii improbi efferuntur, alii improbissimi, iidemque famosi denominantur, & hi quidem definiuntur, qui tria minimum plurave latrocinia commiserint. Quæ quidem distinctio similiter ad conductio- nis materiam quadrare videtur, ita, ut nec ædes latrocinii nomine diffamatae satis de prædicandæ, nec conductor iustum perpetuumque latrocinii metum pati censeatur, nisi tria quoque latrocinia prædictæ ædes expertæ fuerint, nullo tamen casuum discrimine, eadem singula ante, vel post contractum initum, an partim ante, partim postea evenerint; modo eorum, quæ ante contractam locationem obtigerunt, nullam eo tempore habuerit notitiam conductor, nam scienti obverti potest, quod nihilo fecius idem periculum subierit. Quanquam sane verius videatur, quod ad numerum latrociniorum attinet, definitionem iusti metus totam arbitrio prudentis Iudicis submitti, cum eo in Juris capite destituamur lege, quo casu prædicto arbitrio locum esse non ignoramus. Illius vero est, probe circumspicere, & imprimis situm ædium pervestigare, cum seorsim & in solitudine constitutæ magis periculo pateant, & pluralis locutio ordinatim quoque duorum numero contenta sit, *l. 12. ff. d. testib.* ut propterea interdum vel duo latrocinia antea patrata iusto metui ansam occasionemque dare posse, non refragarer. Qua quidem ratio-

tio-

tionem temperata, quam hoc loco prastruxi, sententia firmo stat talo: nempe conductorem metu latrocinii, imo furti, iusto affici, quo habitationem, reluctantem quamvis locatore, deserere, contractumque dirimere valeat. Enimvero *REVSNERVS L. 1. Dec. 16. n. 28.* opinatur, latrocinium nunquam perfecte in privata domo, sed in viis solum publicis obvenire, ideoque eiusmodi conductoris metum iustum esse negat. Cui tamen contradicit *CARPZ. Pr. Cr. p. 1. q. 22. n. 19.* Nec immerito. Primum enim rapinam vulgo robbariam, & latrocinium vel confundere, vel sub alterius generis umbra alterum aequè complecti videtur *REVSNERVS.* Quamquam enim latrocinii vox interdum generatim pro quavis deprædatione, ea etiam, quæ sine homicidio committitur, accipi solet, ita ut latrones vocentur grassatores, *a. l. 28. §. 10. ff. de pæn. DAMHOVD. Pr. Cr. c. 102. n. 12.* tamen proprie latrocinium & rapina, ut ex superius dictis apparet, omnino distinguitur. Conf. *CARPZ. Pr. Cr. q. 90.* Deinde latro est, quisquis aut vias obsidet, aut a latere, spoliandi causa homines adoritur, ut *ἔτρομον* nominis docet, & confirmat *LIV. l. 39.* cum scribit: L. Postumium Prætorem quæstionem excuississe in pastores, qui vias, latrociniiis pascuaque publica infesta habuerant: ut nihil intersit, utrum in via publica, an domi suæ, aut quo alio loco a latrone quis spoliatus sit? Accedit, quod domus cuique sua tutissimum refugium esse debeat; *l. 18. ff. d. in jus voc.* eaque nihil sanctius, nihil omni genere munitius detur. *CIC. in orat. pro domo sua, & XENOPH. l. 7.* Igitur inconcussa stat sententia, & latrones metum semper iustum conductori injicere, & ipsa latrocinia cum in ædibus privatis, tum in viis publicis, perpetrari. Quam etiam sententiam

tiam quamvis præter *Reusnerum* deferant *ALEXAND. V. 4. conf. 110. n. 6. RICHTER. 2. Dec. 96. n. 128. PARIS de PVTEO de Syndicatu, verb. latroc. 2.* tamen rectius alii sequuntur, *FARINAC. part. 7. Oper. Cr. q. 165. n. 11 sqq. DAMHOVD. Pr. Cr. 86. n. 1. sqq.* eamque *CARPZOVIVS* noster *predicō loco* multis præjudiciis confirmat, eo proventus, ut atrocius delictum videri in ædibus privatis, quam in via publica commissum, pronunciet.

§. XI.

Transitus ad probationem.

Restant plura ejusmodi argumenta, vel paria, vel adhuc majora, quæ brevitatis studio heic præterimus. Sufficiant ea, quæ attuli, ut comprobent, spectra metum per se justum incutere conductori, quo, invito utut locatore, obligationem contractam dissolvere queat. Nunc nobis curæ erit, perspicere, quomodo conductor, qui obtentu ejusmodi timoris invito contractui renunciat, erga locatorem se gerere debeat, ne illa legum indulgentia, qua hac in parte gaudet, nimium abuti videatur, præsertim cum in materia spectrorum fraudes atque fallaciæ innumeræ facile occurrere queant. Illud vero extra controversiam positum est, quoad ipsius metus probationem, ea conductorem in hoc juris argumento superfedere posse. Nam quod alias dicitur, justum timorem nunquam præsumi, sed lucide probandum, *MASC. concl. 1056 n. 1.* ad ea saltem negotia spectat, quæ per se suaque natura nihil timoris sapiunt, sed quæ tantum vi aliqua exteriori ab alterutro contrahentium adhibita ineuntur, *l. 2. § 3. ff. quod met. caus.* atque adeo ita sunt comparata, ut libere celebrata persisterent, concurrente vero vi metuque consensui contrario ex æquitate Prætoria, petita in integrum restitutione, rescindan-

dantur. At secus est, cum initio uterque, nulla vi antegressa, sponte consenserit, deinceps vero metus per se justus subito, & casu mere fortuito, supervenerit, ita quidem, ut, si de eo, initio contractus constitisset, alter procul dubio nunquam contracturus fuisset, quod accidit eo casu, cum, inita semel libere locatione conductio-
ne, metus spectrorum emergat. Enimvero regula modo tradita: justum metum, qui vi humana insertur, usque quaque probandum esse, nonnullas recipit limitationes, quas partim *MEN. l. 3. pres. 126* partim *CRAVETTA conf. 115. n. 6.* commemorant. Quæ tamen, accuratius considerata, casum intuentur, quo læso omnis alia demonstrationis via deficiat. Quemadmodum enim in subsidium præsumptiones vehementiores inter probationum genera locum sibi vendicant, ita & hac in parte easdem, quoad elisæ non sint, admittere nolle, minus æquum videtur, id quod laudati DD. cum aliis quamplurimis, ipsi judicant. At in præsentiarum ad nos non attinet, quibus potissimum modis justa injusti timoris incussio comprobetur. Quin si rationem institui persequamur, potius eo adducimur, ut paulo altius investigemus, qua ratione spectrorum in ædibus privatis grassatio certa atque liquida reddi queat, cum, eo probationis genere confecto, alterum, quod de timore profertur, exinde, sine novo adminiculo, facile consequatur. Nam quæ generatim spectrorum præsentiam respiciunt, in Schediasmate Polemico, opinor, satis sunt pertractata. Animus autem nobis est, plenæ probationis capita sigillarim percurrere, & quid unum quodque speciatim hoc in argumento conductori præstet, enarrare. Ante vero, quam eo decurramus, e re fuerit, certum iniri generum probandi numerum, præsertim cum notis-

simum sit, nimium quantum ea in re variare DD. eorumque alios plenæ probationis modos contrahere, in compendiumque redigere, alios vicissim eosdem latius proferre, veluti imprimis *BERLICHIVM P. 1. conc. 36.* factitasse videmus, qui plus quam octoginta recenset. Præstat vero, studere brevitati, & quantum fieri potest, succincte non minus, quam perspicue, rerum partiri momenta. Quam quidem rationem si hoc quoque loco in eas, nullo negotio prospicies, omne probandi genus ad quinque ferre species posse redigi. Quarum prima descendit ex notorietate, altera per testes deducitur, tertia ex instrumentis perspicua redditur, quarta per confessionem roboratur, quinta denique per præsumptiones revincitur. Jam age, easdem sigillatim, qua convenit, cura consideremus.

§. XII.

Primum genus Probationis, Notorietas.

Fit a notorietate initium, quæ, sicuti alias, ita heic quoque primum locum inter perfectæ demonstrationis species occupat. Notorium vero uti varie dicitur; ita proprie vocatur illud, cujus populus, vel certe major ejus pars, est testis, ut *Archi-Diaconus in c. 3. §. Si autem verb. notorio d. appellat. in 6to.* definit: cum res ipsa velut illoqui censeatur, & omnium oculis pateat. *a. l. 8. §. 1. ff. fin. reg.* Quamobrem notorium probatio probata audit, speciatim vero illud, quod facti est permanentis, & omnem respuit reprobationem & præsumptionem juris & de jure exsuperat, neque allegari, sed a judice suppleri debet, neque sententia eget declaratoria. *MASCARD. de prob. concl. 1107. n. 11. & Concl. 1109. n. 3. 4. conclus. 1110. n. 5.* Quot autem tandem hominum scientiam ad inducendum notorium necessariam esse statuemus? Variant ea in re interpre-

pre-

pretes. Quamvis enim superius commonuerimus, notorium vel ab universo populo, vel majore ejus parte, fieri; non desunt tamen, qui modo decem, modo tres quoque sufficere putent. Verius dixeris, rem arbitrio judicis esse submitendam, *MASCARD. Concl. 1107. n. 18. MENOCH. de arbitr. jud. quest. l. 2. cas. 166.* ut ille pro ratione eorum, quæ rem circumstant, numerum finiat. Quin ex Actis Judicii notorium inferri, omnium est sententia, de qua speciatim idem testatur *MASCARDVS Concl. 1108. n. 14.* Qua ratione caveat judex, ne in admittendo notorio sententiam præcipitet, cum monente *ALEXANDRO III. Pontifice c. 14. X. d. appellat.* multa dicantur notoria, quæ non sunt, veluti cum notorium vulgo creditur, quod fama & communi reputatione sustinetur; cum tamen notorium habeat originem a scientia certa, contra vero fama plerumque a sola suspicione & incerto autore proficiscatur. Eo vero magis in argumento de spectris providum sollicitumque esse oportet judicem, quo crebrius eorum timor in mera resolyi solet somnia, vanasque conceptiones. Igitur inprimis cavebit judex, ne famæ cuivis & coorto rumori intempestive subscribat. Fac enim, per universam civitatem spargi, passimque divulgari, mala spectra Caji conductoris ædes inhabitare, cum tamen ea a nemine alias, nisi ab ipso Cajo, vel quo alio inhabitante, perspecta, neque a quovis altero, nisi cui Caju illeque alter enarraverit, unquam intellecta fuerint, sane idem illud mox pro notorio neutiquam habebitur, quamvis centum testes dehinc unanimiter deponerent, se ex ore ipsius Caji constanter audivisse. Etenim fama ac rumor adest, nondum autem ipsa rei notorietas. Fama quidem, eaque certis

Judex mone-
tur.

certis subnixis conditionibus, quas novissime congeffit *MARTINI Comment. Proc. tit. 20. rubr. n. 220. seqq.* semiple-
ne probat, *a. l. 3. §. 2. ff. d. test.* At sibi relicta nunquam in
notorietatem transit, etiam si duo, sique omni exceptione
maiores, testes deponant, quod audiverint, majorem par-
tem populi, & speciatim hunc, istum, illum dicere, sub-
jecta quoque dicti causa. Alio plane modo ineunda est
ejus rei notorietas, ut testes deponant, se ipsos sensu cor-
poreo percepisse, idque aliis vel presentibus, vel certe
eodem modo sentientibus, ita quidem, ut, si necessum sit,
quisque ex populo, vel majore ejus parte, directo tanquam
testis produci possit. *MASCARD, Concl. lll. n. 3.* Utrique
enim multum interest, an aliquid notorie cuidam uni inno-
tescat, an de aliquo notorie cuidam constet? Namque in-
notescit nuda fama, at ipsa constat rei veritas. *FARINAC.
Pr. C. q. 21. n. 106.* Itaque etsi forte cuidam civitatis inco-
lae notorie innotescat, spectra Caji aedibus inesse, notorie
tamen inde de iisdem cuiquam nondum constat, nisi ipse
ea, aliis aequae presentibus, vel similiter animadvertenti-
bus, viderit.

§. XIII.

Ampliatio ad
nocturna & in
aedibus con-
tingentia.

Enimvero negotia etiam difficilis probationis inter-
dum ex notorietate possunt comprobari. Sed ut eadem
notorie peracta dijudicentur, vulgo necesse esse creditur,
ut palam, i. e. in loco publico, & in conspectu multi populi
sint perpetrata, *ANT. GOMEZ. 3. var. ref. 1. n. 43. 44.* cum e
contrario, quicquid aut clam, aut in aedibus tantum priva-
tis, contigerit, quisquis tandem de familia praesens adsti-
terit, idem non magis, quam quod ex fama atque auditu
alieno emergit, notorium habetur. Quin alii desuper
temporis adjiciunt circumstantiam, atque adeo ea, quae
noctu

noctu forsitan ac in tenebris eruperunt, notorietatis speciem induere, negant, FARIN. *Pr. Cr. q. 21. n. 56. 57.* propterea, quod vix ac ne vix quidem noctis tempore multus populus, cujusmodi ad illud demonstrationis genus necessarius ducitur, confluat, ac civitatem permeet. Cui quidem rationi alii aliam subtexunt, quod nimia vis tenebrarum vice gravioris obstaculi existat, quo minus quis tunc temporis oculis certo confidere possit, & si fortassis tutius confidat, subito valde ipsam veritatem fallat. Uti vero DD. in eo libentes assentimur, quod ex commemoratis modo circumstantiis notorietatem optime cognosci ac dijudicari posse existimemus; ita e contrario easdem simul & uno veluti complexu ad prædictam notorietatem necessarias esse, merito negamus, eoque in capite dissentiendi utimur libertate. Namque illud quoque, quod in privatis committitur ædibus, interdum abit in notorium, cum ad evidentiam facti inducendum omnino alterutrum, vel conspectus multi populi, vel publici loci conditio sufficiat, utrumque vero simul requiri, nusquam tradatur. Nempe præter necessitatem, & tacente lege, requisita notorietatis accumulare minus convenit. Suffecerit, populum vel maiorem ejus partem, sat causæ habere, quamobrem factæ fidem tribuat, idemque extra dubium ponat. Quibus præstructis, nemo negaverit, privatas quoque ædes multum populum capere, & quandoque secum continere, ideoque notorietati neutiquam officere, præsertim si repuremus nobiscum, quis numerus, sensu Juridico, multitudinem populi conficiat. Enimvero Leges, cum speciatim ea de re sileant, eandem judicis arbitrio permisisse censentur. Quamvis non abnuerim, idem illud sic esse temperandum, ut plures in ædibus quam in

D

fore,

foro, testes requiri, existimet iudex. Quo enim magis abditus sua natura absconditusque est locus; quo notorie aliquid admissum dicitur, eo etiam majore testium copia opus fuerit. Contra, quo liberius patet locus, eo quoque minor requiretur numerus. Jam in definiendo testium numero ad inducendam notorietatem variare DD. paulo ante commonuimus §. 12. Sane, qui decem requirunt, iuvari creduntur *Can. 17. caus. 2. q. 1.* Unde secundum DD. apud MENOCH. *d. arbitr. jud. quest. Lib. 2. cas. 166. n. 3.* actus electionis, similisve, qui coram decem testibus geritur, notorie geri dicitur. Contra vero alii multos, quos requirit notorietas, imprimis etiam tres complecti, statuunt. INTRIGLIOL. *Dec. 44. n. 18.* MARC. ANTON. *l. Resol. 109. n. 36. seq.* Hinc BARTOLVS in *l. licet d. leg. 1. n. 3.* multa, inquit, sunt tria. Quamvis idem alio loco in *l. 4. d. relig. n. 2.* hoc in argumento ambigat, imo neget, notorium dici, quod in villula, ubi sex vel octo tantum praesentes fuerunt, factum sit. Neque hic praetereundum est, quod differant, palam & publice quid fieri, quia palam fieri dicitur coram pluribus, puta duobus: ac publice, quod fit coram populo. OCTAV. VVLPELL. *d. praepos. §. ad verb. signif. in voce palam. p. 71.* vid. DONELL. *6. Comm. 10.* Sic & evidens ac notorium synonyma esse, monet TILLEZIVS *ad c. 9. X. d. accus. n. 4.* ita tamen, ut interdum ea differre, & evidens quidem sensui nostro, notorium autem adhuc iudicio intellectus subjacere, affirmet. In qua sententiarum rerumque varietate optimum est, quod dixi, Iudicis sequi arbitrium, ut ipse ea, quae rem circumstant, sigillatim expendat, ex iisque notorium dijudicet. Amplius, quod ad noctis & tenebrarum causam, quamvis prima fronte ea videatur obstaculum, idque haud despiciendum iis, quae ad

ad visum pertinent, parere, atque adeo non minus notorietati rerum obstare posse: nihilo tamen minus hac etiam parte in tantum erratur vulgo, in quantum tenebræ cum ipsa nocte commisceri solent. Etenim, si modo e. g. casum ponamus, quo noctu vel civitas facibus ardentibus utique stat illum inara, vel quo ipsa Luna ad senium pervenit, nemo non videt ipsas tenebras nocte etiam media penitus dispelli, ut propterea nulli dubitemus, quin tum ea, quæ quis noctu se vidisse allegat, non secus, nec minori jure, quam quæ alto die perspexerit, credantur, pro verisque reputentur. Itaque, si decem homines fortassis adsint, qui tunc temporis, nocte etiam media, una testentur, eademque ratione se oculis aliquid percepisse, eorum sane assertio inducendam notorietatem æque, ac deponentium de iis, quæ medio quoque die contigerint, sufficiet: ut propterea in factis, noctu admissis, solum campanæ sonum innotorium transire, minime credendum sit cum *FARINACIO d. q. 21. n. 58.* Ceterum ex eo, quod noctis spatio vulgo tot homines simul præsentem esse non soleant, minus arguas, idem illud fieri non posse. Neque enim, quia nondum ubivis & undiquaque evenit, propterea nullatenus forte evenire idem unquam potest.

§. XIV.

Jam discussis iis, quæ nobis adversa esse videbantur, ad rem propius accedemus. Ideo autem illa quidem obstacula primum removenda erant, quia, cum ad spectra contendimus, imprimis deprehendimus, eadem vulgo fere cum in privatis tantum adibus grassari, tum & potissimum noctis tempore inhabitantibus comparere. Igitur, nisi ante omnia confectum foret, neque ades privatas neque noctis spatium notorietati quicquam obesse, ve-

Applicatio
(1) ratione
ædium.

rendum esset, ne in ipso statim limine ita hæreremus, ut progredi deinceps liberius nobis nullatenus liceret. Enimvero non abnuerim, interdum existere casum posse, ubi dæmones publica loca circumerrent, similiter negandum non est, etiam die medio palam nonnunquam se repræsentasse & conspicienda præbuisse spectra. Nihilominus tamen ejusmodi exempla rariora sunt, quemadmodum ante diximus, ideoque operæ pretium fuerit, ut de altero potius casu, eoque magis solito, laboremus. Primum autem regulæ loco recte tenetur, quicquid sit in privata domo, nimirum decem personis simul adstantibus, iisque ad testimonium deponendum habilibus, idem illud notoriè jure censetur. Quod si itaque eadem in spectrorum causa contingat circumstantia, nihil est, quod eandem notorietas rationem impediatur. At enim vero ejusmodi casus accidit raro. Namque compertum est, spectra magis singulis seorsim, quam nonnullis sociatis invicem, apparere solere, propterea fortasse, quod odio, studioque nocendi incensa, graviores sigillatim, quàm junctim, hominibus incuti posse terrorem intelligant. Quamobrem dicendum videatur, si non ædium privatarum obstet conditio, certe inopiam consociationis testium esse impedimento, quo minus spectrorum casus pro notorio haberi queat. Sed res adhuc salva est, cum alterum ex altero non consequatur. Spectra regulariter & plerumque apparent singulis: ergo casus existere nequit, quo pluribus uno omnium conspectu sese exhibeant? Imo vero, si personas in consortio constitutas ad metum pronas facilesque ponas, veluti feminas, earum multitudo non terrebit ab instituto spectra, cum DEI permisso finem, quem alioquin

quin intendunt, nihilofecius obtineant. Aut quid ve-
 tat, quo minus dicamus, spectra in homines confociatos,
 DEO permittente, majorè furore ferri posse, quam cum
 seorsim unum alterumve infestent? Quin amplius eo
 procedimus, ut etiam spectrorum metum sigillatim, non
 coadunatis hominibus, incussum notorium fieri posse
 existimemus. Quid enim, si novus conductor memo-
 ret decem antecessores, eosque eodem spectro, cum in-
 habitarent, infestatos, atque hanc ob causam recedere
 ædibus conductis coactos? Sentio, equidem, quid mihi
 hoc loco obvèrti queat: testes tum fore singulares, cu-
 jusmodi minus probant, *c. 9. X. de prob.* nedum noto-
 rietatem efficiunt. Verum intelligendum est, illam ju-
 ris regulam de singularitate, quæ vulgo obstativa nuncu-
 patur, capiendam esse, quando agitur de probando actu
 in specie; cum e contrario singularitas cumulativa f. ad-
 miniculativa, qualis quidem heic præsupponitur, dicatur,
 quando agitur de probando actu, eoque reiterabili in
 genere, cujusmodi testimonium non obstat. Namque
 dictum unius testis, quamvis aliquo modo singularis vi-
 deatur, alteri adminiculatur, cum eoque conjungitur ad
 probandum, cum in genere concordat, *a. l. 16. c. de pæn.*
MASCARD. d. prob. concl. 373. n. 10. & Concl. 1153. n. 25. Mo-
 do testes sint fide digni, & circumstantiis, iisque præ-
 cipuis, inter se conveniant, veluti quod eadem ratione,
 eodemque tempore, ipsis apparuisse spectra testentur,
 hoc successu, ut non finita locatione derelinquere ædes
 necessum habuerint. Sane nihil impedit, quo minus tum
 spectrorum inhabitationem notariam esse reputemus,
 præsertim cum & metus favor, majorisque mali arcendi
 studium, & odium Dæmonis concurrant, qui magis ma-
 gis-

gisque occultare res male gestas solet, & veritatem opprimere, & callide occurrere mediis, quibus depelli queat afflictio. Unde etiam actus, quibus Diabolus miscetur, regulis probationis nonnulla ex parte exemptos esse, DD. vulgo concludunt. vid. *BERLICH. P. 4. Concl. 4. n. 82.*

§. XV.

(2.) Rat. notis.

Quod vero ad noctis tempus, attendendum est, duorum esse generum modos, quibus se Dæmones exerunt, alterum, ut simplicem saltem rumorem, citra sui comparisonem, excitent: alterum, ut inquilinis appareant, seque conspiciendos præbeant. Priore casu nullum aut exiguum est in circumstantia temporis discrimen, dies sit, an nox? propterea quia tum nullum existit objectum visus, sed auditus, qui noctu æque, ac die, exercetur: imo tranquilla nocte magis, quam inter strepitus diei, ejusmodi spectra observari posse ratio dicitur. Sed & posteriore modo spectra noctu non æque solum, sed & interdum longe magis, quam interdiu, oculis excipi & usurpari possunt, cum radios spargant, & splendorem quendam præ se ferant, eoque ab aliis rebus obscuris evidenter distinguantur. Relinquitur itaque, quod modo asseruimus, neque sejunctiones testium, neque noctis tempus efficere, quo minus argumentum, in quo versamur, notorium fieri queat.

§. XVI.

Differentia notorii a testimonio.

Unum hoc loco restat, ut dispiciamus, num & quomodo notorium differat a testimonio? Nam cum notorium quoque testibus fieri dixerimus, videri poterat, idem illud adeo a dictione testimonii nihil differre, ut in eam plane pleneque recidat. Verum enim vero differentia utriusque satis perspicua est. Primum namque probatio

tio per testes, duobus regulariter contenta est *l. 12. ff. d. test.* cum e contrario notorietas requirat numero plures, prout modo diximus. Deinde testium personæ modo habiles sint, in notorio non tam rigide, sicuti in probatione ordinaria, disputantur, cum numerus testium, eorumque concors depositio, defectum conditionis in uno alterove, si quis subit, facile suppleat. Denique testes in probatione ordinaria juratos esse oportet, *l. 9. c. d. testib.* unde Juratores solent appellari, ut apud *PLAVTVM in Proleg. Pœnulli v. 53.* Uni Xenocrati Athenienses id honoris habuerunt, ut injurato crederent, autore *DIOG. LAERTIO*, in ejus vita. At in notorio jurejurando testium non est opus, *a. c. 8. X. d. cohabit. Cler.* ubi, inter testes & testimonia distinguit Pontifex, exemplo Hadriani Imperatoris, *l. 3. §. 3. ff. d. testib. v. TELLEZ. ad c. 9. X. d. accus. n. 5.* Quanquam eo casu, ubi super ipso notorio duo producantur testes, iique de certa populi rogentur scientia, jusjurandum negligendum non est, uti bene monuit *MASCARD. d. prob. Concl. IV.* Qui quidem notorii probandi mos ita in foro invaluit, ut fere regulæ locum occupet, & vix notorium vere tale citra sui probationem admittatur amplius, ejusque allegandi ratio nulla habeatur; cujusmodi tamen non tam juris nostri analogia, quam judicum inscitia, & in dijudicanda notorii indole admissa incuria sustinetur. Vid. *GOMEZ. 3. var. Ref. 1. n. 44.* Quare, si, quod caput sententiæ est, repetere liceat, sufficeret in genere, rumore, spectrorum domesticorum causa, per universam civitatem divulgato, conductorem decem saltem personas denominare, quæ propria subnixâ experientia de præsentia mali dæmonis testentur, in iisque, quæ rem circumstant, cum inter se conveniant, tum cum ipso conductore bene conspirent. Et hæc de notorietate.

§. XVII.

§. XVII.

Alterum proba-
tionis ge-
nus: testimo-
nium.

Neque vero notorietate omnis vis probandi conti-
netur, sed, ea deficiente, aliud probationis genus, idque
non unum, subsequitur. Nos ordinem, quem initio
constituimus, observaturi, dehinc ad eam speciem, quæ
testibus perficitur, commigrabimus. At vero, cum nimis
generalia præcepta hac in parte ab aliis jampridem co-
pioseque tacta, expromere nec conveniat, nec vacet;
ideo, his positis, eo curam animi impendemus, ut, quot
& qui testes ad spectra, quæ ædibus privatis insistent, pro-
banda requirantur? cognoscamus. Ac primum quidem,
quod ad numerum, ambigendum non est, quin duo, iique
omni exceptione majores, hic æque, ac in aliis regulariter
negotiiis, plenam efficiant probationem. *l. 12. ff. d. testib.*
Cum autem ejusmodi causa hic agitur, quæ pluribus
forte obtigerit vicibus, interesse videtur, utrum testes spe-
ctrum illud, cujus causa interrogantur, uno tempore si-
mul, an diverso, seorsim viderint, aut audiverint? Sed re-
vera non interest, prout ex iis, quæ superius commonui-
mus, liquet. Namque singularis materiæ probandæ ratio
exposcit, ut sufficiat, testes de eodem actus genere unani-
miter deponere, quamvis in specie & temporis inita ratio-
ne, inter se haud conveniant, BOECL. *Dec. 101. n. 7.* postea-
quam idem genere actus sæpius quidem diverso tempo-
re, eodem sane modo, oboriri potuerit. Modo testes, uti
generatim, cum de miraculis deponunt, instituta diligen-
tissima veritatis pervestigatione, interrogantur, ita, cum
circa materiam spectrorum valde prodigiosam sunt occu-
pati, dictis fideliter omnibus, quæ rem circumstant, sen-
tentiam suam expromant. Sed si unicus testis adsit, qui
de spectris domum conductam inhabitantibus deponat,
num

num illius testimonium valere dicemus? Sane unus testis non est audiendus, ne Imperator quidem, aut Pontifex Romanus, unius vox, quantuscunque ille sit, quasi nulla est, *l. 9. §. 1. C. d. test.* Quamquam, quod ad Imperatorem, *BRVNNEMANNVS ad diē. loc. n. 8.* veretur, ut ea sententia obtineat. Nihilo tamen secius particula, *facile diē. l. 9. §. 1. c. d. test.* adjecta, indicio est, in causis civilibus aliquando unius testimonio stari posse, veluti in causis summaris, aliisque, quas commemorant *DD. FARIN. d. testib. q. 63. MASC. d. prob. Concl. 118. seqq. CÆVALLOS. q. 484.* aliique. Sed eodem minus referre possis spectrorum causam, præfertim cum innumeræ fraudes & fallaciæ sæpe obrepant, ut propterea uni testi vix tuto fidendum sit, sed eo major cautio adhiberi debeat, quo facilius errari fallique soleat. Neque vero deest, quod nobis obvertas, nos nempe versari in casu, ubi plures uno interdum testes haberi nequeant, quo etiam uni fides vulgo tribuitur, *MASCARD. d. Prob. præf. quest. 11. n. 18. FARIN. d. test. q. 63. n. 38.* Verum attendendum est principium, quod hoc loco præstruitur, ab aliis eadem facilitate, qua asseritur, negari, vid. *ANT. MATTH. ad L. 48. tit. 15. c. 3. n. 4.* præterquam in casu, ubi testis sit artifex, veluti recte temperat *MARTINI Comm. ad proc. tit. 20. rubr. n. 176.* Quam quidem sententiam, uti libenter in hoc fallacis erroribusque exposito argumento sequimur; ita nec usum fori respicimus, qui unum testem semiplene probare dicitur. *MYNS. l. Obf. 98. ANT. FAB. Cod. tit. de testib. d. 11.* Ergo testem unum, eumque omni exceptione majorem, locum jurejurando suppletorio dare, facile concedemus, ita, ut nec feminam, ceteris paribus, sola sexus ratione abhinc removendam esse existimemus. Neque aliud dicendum fuerit eo casu, cum duo testes extant,

E
eorum-

eorumque alter omni exceptione major, alter non, quod genus dicitur probatio major femiplena, sed effectum cum femiplena ita est exæquata, ut similiter locum faciat suppletorio. Quid autem, si conductor, producto uno teste, eoque omni exceptione majori, aut productis duobus disparis conditionis, ipse certam ejus rei non habeat notitiam, an eum nihilo secius ad jusjurandum suppletorium admitteremus? Quæstio eo redit, utrum prædictum jusjurandum saltem de credulitate præstari queat? Affirmat *CARPZ.* p. 1. c. 23. d. 8. & *Proc. tit. 12. a. 2. n. 50. seqq. MEV. 4. Dec. 125. n. 7.* Contra vero alii, & si quidem, *PRVCKMANNO V. I. conf. 10. n. 93. & 118. & 2. Conf. 18. l. 10.* fides habenda sit, *DD.* communiter negant. Neque sine ratione, quia testi super credulitate juranti in aliena causa non creditur. Ergo multo minus in parte propria. Quicquid vero ejus sit, experientia forensis docet, saltem non tota die decerni etiam de credulitate jusjurandum suppletorium solere. Quanquam sunt, qui *Carpzovium* de illis casibus, quibus testes de credulitate admittuntur, veluti in probanda ætate, factio antiquo, difficili & similibus interpretentur, quos inter ipse *LAVTERB. jr. d. juram. §. 6. n. 94.* Quin *CARPZOVIVS* se ipsum eundem in modum alio in loco explicare videtur, l. 23. 12. & *Proc. tit. 12. art. 2. n. 54. seqq.* Quæ quidem doctrina nobis fraudi esse non potest, quo minus etiam in causa spectrorum ejusmodi jurijurando suppletorio locum esse concedendum pertendamus, cum eam quoque inter argumenta probatu difficilia referri posse nemo neget. Quod si vero cum dictione unius testis alia concurrant adminicula, plene eandem causam probari posse, atque adeo jurejurando suppletorio supersedendum esse, non refragarer, *arg. eorum, quæ tradit MASC.*
de

de prob. Concl. 1230. n. 8. Denique si testis adfit, idemque non omni exceptione major, tum vero jusjurandum purgatorium locatori dictitandum esse, eadem revincit Juris analogia, a. l. 6. §. 4. C. d. bis, qui ad eccl. confug. c. ult. in fin. X. d. jurej. Imo interdum tum quoque, cum unus testis pro conductore militat, isque omni exceptione major, magis est, ut reo, quam actori, jusjurandum imponamus, eo videlicet casu, cum rectius de causa spectrorum locator, quam conductor, nosse perhibeatur. Namque quoties actor reusve, in puncto jurisjurandi, inter se colliduntur, toties, non attento probationis semiplenæ gradu, semiplena fit in specie, an eadem minor, ei, qui melius sciverit, deferendum est jusjurandum, prout vel sola sana præcipit ratio.

§. XVIII.

Perpectis iis, quæ, quod ad numerum testium, præcipue consideranda erant, descendimus ad alteram quæstionem, quæ, quinam præ reliquis hoc in Juris articulo admitti ad testimonium dicendum debeant? exquirat. Testium vero varia sunt genera, veluti quod eorum alii sint habiles & idonei, alii minus; & habilium vicissim alii omni exceptione majores, alii non. Quæ differentia in foro curate attenduntur. Namque eo casu, ubi testis est inhabilis, pronunciat: Daß N. zum Zeugniß nicht zulässig. Altero vero, uti testis habilis quidem est, sed non omni exceptione major: Daß N. zwar zum Zeugniß zuzulassen, es ist aber N. seine wider dessen Person habende Exceptiones in denen Disputation-Gesetzen gebührend anzuhandeln, zu führen unbenommen. Qua quidem præstructa Juris doctrina, non inibimus omnium ejusmodi testium numerum, sed solum, annon in præsentem eorum quoque, qui alioquin inhabiles sunt, & quousque habenda sit ratio?

(2) Rat. qualitatibus.

tio? inquiremus. San^e exceptio, quam DD. vulgo tra-
 dunt: Nisi veritas aliter haberi non possit, vid. *CARPZ.*
p. 2. c. 16. d. 50. heic quoque locum sibi vendicat. Sed quid
 hoc est, ubi veritas aliter haberi non possit? Quando se-
 cundum naturam negotii alii testes non potuerunt inter-
 venire, ut propterea non tam actum, quam habitum po-
 tius, spectari oporteat, *FARINAC. d. test. qu. 62. lim. 50. sqq.*
 usque ad *n. 51.* Eoque pertinent causæ difficilis probatio-
 nis, sive in se & natura sua, sive ratione loci, temporis, alia-
 rumque circumstantiarum, ubi non stetit per producen-
 tem, quo minus alios eosque idoneos adhibuerit. *FARI-*
NAC. dict. qu. 62. lim. 1. n. 29. sqq. & lim. 2. MENOCH. d. arb.
jud. quest. Lib. 2. cas. 116. CARPZ. Pr. Cr. q. 114. n. 35. seqq.
 Quod quidem in præsentî accidere, facile cognoscas, quis-
 quis cogites, spectrorum causam in se esse difficilem, &
 forte ac repente evenire, ita ut vix testes eo fine accersere
 queas. Accedit gravitas periculi, quæ suadet, ut tantisper
 a regula juris recedamus, & pro amplianda magis, quam
 coarctanda, probatione laboremus. Igitur admittemus hoc
 in capite Parentum & Liberorum testimonia, neque ab iis-
 dem omnino arcebitur liberos impuberes, modo fuerint
 pubertati proximi, cum hæc ætas nusquam prohibeatur,
 nec natura impediatur, *L. III. d. R. F.* in eamque etiam spe-
 ctrorum intellectus cadat. Proinde supponimus, ejusmo-
 di impuberes sacras literas edoctos, & quid spectra sint,
 gnaros esse. Alioquin ea de re non magis restabuntur,
 quam ii, qui de notorietate testantur, sed quid ea sit, igno-
 rant. *MASCARD. Concl. III. n. 7.* Sic amplius de spectro,
 quod impubes viderit, testari pubes factus non prohibebi-
 tur, arg. eorum, quæ docet *FARIN. d. test. q. 58 n. 18 & 53.*
 modo tum temporis eam rem intellexerit, ut iterum recte
 tem-

temperat *CARPZ. P. 1. c. 16. d. 55.* Si enim servum Ruprech-
tum, quem vocant, pro spectro habuerit, tunc aliter senti-
endum foret. Ea autem, quæ modo diximus, parentes
quoque & liberos, eosque impuberes, etiam in hac mate-
ria testes esse posse, sic intelligo, ut, quamvis pro ratione
causæ a testimonio minus arceantur, propterea tamen non
sint omni exceptione majores, cum & ingens affectio, qua
illæ personæ ad invicem ducuntur, & proprium interdum
intereffe cohabitationis earundem fidem debilitet.
Quousque vero ejusmodi testimonium ad definiendam
causam sufficiat, Judex arbitrabitur, & pro ratione circum-
stantiarum, earumque adminiculantium, modo plene
probatam esse, pronuntiabit, modo jurijurando, vel sup-
pletorio, vel sane purgatorio, locum dabit. Quæ quidem
res, cum late pateat, & infinitis propemodum accidenti-
bus distringatur, una regula coerceri vix potest.

§. XIX.

At minor circa collaterales consanguineos emer-
git dubitatio, cum & fratres sororesque regulariter testes
admitti, verius sit, *a. l. 1. §. 1. ff. d. test. CARPZ. Lib. 3. Resp.*
89. n. 33. ita tamen, ut non sint omni exceptione majores,
a. c. 14. X. d. Presumt. qua ratione intellectus *BACHOVIVS*
ad *TREVTL. Vol. 2. Disp. 5. th. 8. lit. F. cum LAVTERBACHIO*
facile conciliari potest. Conf. *MEV. 7. Dec. 116* Quanquam
sunt, qui negantem omnino sententiam defendunt, ut
PEREZ in Cod. tit. d. test. n. 8. alii vicissim, qui eandem ad
arduas causas restringunt, ut *MENQCH. 2. Pres. 53. & Lib. 2.*
d. arbitr. jud. quest. cas. 104. n. 4. Sane in hoc nostro de spe-
ctris argumento ratio urget, ut fratres admittamus, sive
ipsi una ædes inhabitent, sive minus, cum eo tamen, quod
prædiximus, temperamento. Posteaquam enim lineam

Continuatio
Argumenti.

rectam placuit admitti, nulla apparet ratio, quamobrem obliquam repellere velimus, sed, quod ad affines, eos, nullo lineæ discrimine, ad perhibendum hac in causa testimonium habiles esse, eo libentius dicemus, quo certius est, eosdem nulla lege inter inidoneos referri. Quæ res non caret ratione, cum tantus sane non sit affinitatis, quantus quidem consanguinitatis nexus. Namque alter a natura provenit, alter foras assumitur. Quo tamen loco idem repetendum est, quod superius tradidimus, Judicis esse, arbitrari ac dijudicare quantum cujusque testimonio fidei sit tribuendum. Namque affinis quoque affini suo non est testis omni exceptione major, & quo proximior est affinitas aut consanguinitas, eo etiam magis suspectum habetur testimonium. Jam personas, quæ regulariter ob summam conjunctionem testes esse prohibentur, excipiuntur, quibus propter imperium domesticum testimonio est interdictum, ut sunt uxor & servi. Quod ad uxorem, cum non imperium modo maritale & immoderata affectio, sed & individua illa, quæ inter conjuges est, vitæ totiusque divini & humani juris societas, infortuniorumque participatio, a testimonii dictione arcet, *l. 10. C. d. re milit. can. 15. 17. 18. c. 33. q. 5. a. l. 6. ff. d. testib.* Quæ ratio, quam etiam hæc in spectrorum materia valet, illud tamen non efficit, ut nullam depositionis ab uxore factæ rationem habeamus, per ea, quæ superius monuimus; maxime si maritus una cum uxore spectrum sive perspexerit, sive non vano sensu audierit. Qua tamen iterum in re multum valet arbitrium Judicis, qui bene circumspiciet, & imprimis curate attendet, utrum soli conjuges inhabitent, an cum aliis, qui nihil tale observaverint: vicissim num fortassis unus alterve deinceps ex eo terrore in morbum in-

inciderit, aut alias atrocius quid passos esse constet, ne nova hæc fiat cautela, nondum libris ista de re scriptis inserta, qua prospicere sibi possent conductores, quo minus locarium persolverent. Sequuntur reliqui domestici, qui in eadem domo habitant, ut servi, mercenarii, similesque salariati, quorum etiam testimonium regulariter rejicitur, *l. 24. ff. l. 3. C. d. test. c. 24. X. eod. l. 11. §. 1. ff. d. pæn.* ita tamen, ut in hoc argumento iisdem de causis admitti debeat, præsertim cum idem argumentum sit domesticum, quo casu ejusmodi etiam personis ad dicendum testimonium aditus permittitur, *a. l. 8. §. 6. L. d. repud. CARPZ. p. 1. c. 16. d. 54.* Sed partes hic quoque suas interponet Judex, & circumstantiarum alteram ab altera prudenti judicio discernet, & liberalius testimonium domesticorum interpretabitur, si vel dimissi deinceps ante litem motam interrogentur de factis, quæ contigerunt, dum adhuc essent domestici, *a. l. 1. §. 12. ff. d. quest. SVRD. Dec. 219. n. 4.* vel utrique parti æque tales existant, ob paritatem affectus, *a. l. 67. §. 1. ff. d. R. N.* perinde ac ii, qui utrique litigantium pari gradu consanguinitatis vel affinitatis conjuncti sunt, testes esse queunt, cum mutua compensatione impedimentum, quod subest, subvertatur, *ANT. MATTH. d. Judic. c. 9. th. 21. MEV. 4. Dec. 313.* At, inquis, ministrorum ingenia plerumque vilia sunt & abjecta, & minus culta, nimiaque superstitione ducuntur, ita ut ea omne fere imperium in illam gentem tenere videatur; nusquam ergo Judex eorum testimonio habebit fidem, qui facile conjiciat idem ex lubrica & fallaci opinione. At enim vero, uti ejusmodi testimonium temere non est recipiendum, ita nec omne præcipiti mente abjiciendum. Satius Judex sententiam suam sic temperabit, ut, instituta diligenti
omni-

omnium, quæ rem circumstant, inquisitione, discernat ipse, verosimile sit, an minus, amorisne nocturni, aut etiam furti speciem præ se ferat, nec ne? quod domestici testentur. Enimvero, cum de vera spectrorum existentia Judex amplius aut hæsitet, investigabit ejus rei circumstantias, easque non aniles fabulas & phantasmata reputabit, sed attendet omnino, eisque adhibebit fidem, quamvis a domesticorum testimonio proficiantur. Modo, si noctu comparuerint, cum tenebris ita fuerit comparatum, ut illæ aciem oculorum plane non obscuraverint & illi ipsi secus deponant, ac olim quidem Athenis *apud PLVT. in Alcib. vit. afecere*, qui nimirum aliquid, nocte densissima atque aterrima peractum, sese lucide conspexisse temere pronunciaverunt, & propterea cum summo ludibrio penitus a Judice repulsi fuerunt.

§. XX.

De vicinis.

Præterea Judex advertat vicinorum testimonium, in partes vocatum. Quid enim, si vel spectra in domo conducta adeo grassentur ac obstrepant, ut vicini eorundem tumultum perferre queant, aut domus ita invicem nexæ sint, ut ex una in alteram clare, nullo objecto obice, queat prospici? Tum sane multum erit testimonio vicinorum tribuendum. Ceteroqui, si vel quiete & sine strepitu incesserint spectra, & se tantum conspicienda inquilinis præbuerint, vel domus sese minus contingant, parum fidei habebunt vicini, quamvis se credere, quod viderit aut audiverit spectra conductor, jurare velint, aut de fama testentur, cum jusjurandum in teste de credulitate minus valeat, præsertim, si omni ratione vacet, nec testimonium de fama, nisi nominato auctore, veluti prioribus ædium conductoribus, sit attendendum, *MASC. d. Prob. Concl. 1370.*

§ 750. Sic ne depositio generalis vicinorum suffecerit de audito tumultu, nisi ea aliis communica sit adminiculis. Ceterum circa personas vicinorum non multum laborandum est, præsertim si crebrius se vidisse deponant, cum & alioquin ea, quæ non momentanea sunt, sed successiva, scire præsumatur vicinus. *MASC. Concl. 880. n. 15.*

§. XXI.

Unum hoc loco superest dubium, quod universam causam, & quæ de admittendis in hac spectrorum materia testibus, alioquin inidoneis, allata sunt, vellicare posse videtur, nempe eo magis standum esse Juris communis regula, atque adeo ejusmodi testium hic quoque nullam habendam esse rationem, quo gravius damnum rei locatoris familiari inferatur a conductore, qui ædes conductas spectrorum nomine diffamet, cum sic vilescant illæ, ut nemo deinceps existat, qui eas vel emere, vel alias iisdem uti velit. Verum quisquis ea nobis objiciat, attendat velim spectrorum causam & per se probatu difficilem esse, testiumque delectorum impatientem, & maxima cum inhabitantium molestia vitæque periculo conjunctam. Ut satius fuerit, damnum, quod forte locatori accidit, æquo ferre animo, quam jacturam alienæ salutis, illius evitandi causâ, promovere. Tantum quoque de testibus.

Dubium dicitur.

§. XXII.

Pergimus ad instrumentorum probationem. Enimvero rarus videri queat casus, quo de spectrorum existentia appareat ex instrumento. Sed propterea talem omnino non existere posse, minus colligas. Annon enim, lite jam olim desuper agitata, acta proficere possunt, quæ omnibus, quorum interest, edi oporteat, *l. 2. c. d. edend.*

Tertius Probationis modus: Instrumenta.

F

Ex

Ex his itaque si appareat, antehac eodem de argumento disceptatum fuisse a locatore cum iis, qui eo tempore conduxerant, quicquid illis proficui continetur, præsentis conductoris intentionem optime juvabit. Quanquam enim res esse videtur inter alios acta, quæ tertio nec noceat, nec prosit. *t. t. C. res. int. al. acta*, tamen attendendum est, exceptionem esse in actis Judicialibus, quippe quæ non solum fidem faciunt inter easdem personas, sed etiam inter quoscunque homines, qui supersint, cum effectu, non quidem plenæ probationis, sed præsumtionis, *MASC. d. prob. Concl. 33. n. 33. seqq.* Quo quidem loco Notarii instrumentum non erit negligendum; imo verò conductor, si cupiat quam celerrime spectrorum causam claram ac perspicuam reddere, quo eo citius sibi ex eo capite conductas ædes deseruere liceat, neutiquam male sibi consulet, si notarium requirat, qui præfens id, quod in illa domo conspicitur, aut auditur, pariter propriis sensibus percipiat, idemque deinceps, prout contigit, statim in instrumenti formam redigat. Quamvis enim eodem unicus actus contineatur, ab eoque, interjecto tempore, præterito vel futuro, diversus: nihil tamen ista accidentalitantum actuum vicissitudo conductori locatorive vicissim prodest, vel obest, cum principale negotium, nempe quod utrobique cum damone periculum versetur, sibi perpetuo constet, & unum idemque esse intelligatur. Interim vero, dum imprimis noctu spectra grassantur, atque adeo eodem tempore Notarii desuper adhibentur, scrupulus quidam inde moveri posset, quod Notariis expressis verbis interdictum legamus, ne vel durante nocte, vel in locis obscuris instrumenta sua conficiant. *Ord. Notar. MAXIMIL. d. A. 1512. §. ult.* Die Notarien sollen auch zc.
Ergo

Ergo consequitur, ejusmodi instrumenta invalida, nulliusque esse momenti. Verum enim vero necessitatis casus, qui nocturno tempore contingit, cujusmodi ille est de spectris, nullatenus ea lege continetur, utpote quæ negotia præsupponit, die & in media luce fieri solita. Igitur nec, quod *MASCARDVS* vult, *Concl. 1100. n. 39.* necesse est, ut tria minimum luminaria in ædibus accensa tunc temporis fuerint. Quamvis enim hæc cautela in aliis negotiis aliquid utilitatis fortasse præstet; in spectrorum tamen causa prorsus supervacanea dicenda est. Etenim si dæmones saltem tumultuentur, quid facibus opus est? Sin revera compareant, quando, quæso, lumina intacta relinquunt? Accedit, quod spectra sæpe facem secum ferre soleant, cui nox etiam undiquaque atra ac densa non obfistit. Interea superflua non nocebunt, & relinquatur modo tantum lucis Notario, quantum ad conscribendum protocollum sufficere videbitur, imo tam obfirmati sint pectore ipse assumatique testes, ne umbram pro spectris, aut ancillas servosque tumultuantes, ex calliditate ac machinatione conductoris, aut alterius, cujus ea interest, pro talibus sic satis timide ac trepidanter habeant. De testibus vero quæstio superest, quales & quot Notario sint adjungendi? Et extraneos quidem adhiberi, si quidem eorum suppetat copia, tutius est, quo omnis deinceps circa eorum personas evitetur disputatio. Interim tamen, quin domestici etiam in consortium venire possint, non est dubitandum, argumento eorum, quæ superius diximus, præsertim cum si quis conditionis defectus animadvertatur, ille facile autoritate Notarii suppleatur, utpote qui interdum duobus testibus æquiparatur, *GRAMMAT. Dec. 60. n. 11. & Dec. 73. n. 33.* & vim duorum habet, a. l. 15.

C. d. f. instrum. scilicet quod ad actus per scripturam probandos, *MASC. concl. 1099. n. 5.* Quod ad numerum testimonium attinet, in ordinario, qui duobus conficitur, hic quoque merito subsistimus. Quanquam vero *JUSTINIANVS N. 73. c. 5.* ad Instrumentum Notariorum testimonium quoque requirit subscriptionem: tamen ea in foro hodierno parum curari solet, modo testimonium nomina in ipso instrumento expressa fuerint, ita ut illa Justiniani Constitutio contraria consuetudine fere obruta esse videatur. Imo suffecerit, pro Instrumento examinari unum testem. Quamvis enim duo testes instrumento contradixerint: nihilo tamen fecius fides Notarii & illius unius testis praevalet. *MENOCH. d. arbitr. Jud. quest. cas. 105. n. 43.* At circa consilium, quod supra conductori dedimus, ut scilicet pro maturanda intentione instrumentum Notarii faciendum curet, emergit dubium. Instare enim quispiam possit, ejusmodi instrumento in actione rescissoria conducti locum non esse, cum ea processu ordinario sit pertractanda. At enim respondeo, causam pensionum pro praediis inter summariis referri, *Reform. Francof. ad Moen. p. 1. tit. 1. §. 16. & 17. MEV. ad Jus Lubec. Lib. 3. tit. 8. art. 14. n. 14.* ejusque nomine non minus rescissionem locationis, quam implementum, intelligi, cum relatorum eadem sit ratio, eoque magis maturari alteram rescissoriam causam spectrorum nomine oporteat, quo gravius periculum est, quod ex continuatione contractus metuitur. Nihil ergo prohibet, quo minus ejusmodi instrumentum judici oblatum recipiatur. Haec quoque de instrumentis.

§. XXIII.

Quartum genus: Confessio.

Nunc devenimus quoque ad confessionem, quae quarta plenae demonstrationis species dicitur. Sed con-

confessio duplex est, judicialis & extrajudicialis. Prioris generis confessio, cum quis in judicio fateatur, domum alteri locatam a dæmonibus infestari, contra confitentem omne genus probationis superat, *MASCARD. Conclus. 344. n. 1.* & præponderat testibus ac instrumentis *KLOCK. V. 2. Conf. 39. n. 119.* & nullis contrariis infringitur probationibus, *SVRD. Dec. 10. n. 12.* adeo, ut etiam præsumtionem juris & de jure vincat, *LAVTERB. Dissert. d. Confess. tb. 4^r.* modo facta fuerit 1) coram iudice, eoque competente, *a. l. un. C. d. Confess. c. 4. X. d. judic. j. l. 2. C. d. custod. reor.* nullo alioque discrimine, ordinarius fuerit, an extraordinarius? *MEV. ad Fus Lubec. L. 1. t. 1. a. 3. n. 51. 2.)* adversario præfente, *a. l. 6. §. 3. ff. d. Conf.* An & acceptante? Tutior est sententia affirmans, vid. *GAIL. 1. Obs. 55. n. 8. TRENTACINQ. d. Conf. ff. resol. 2. n. 5.* Sequitur extrajudicialis, cum extra iudicium locator eandem spectrorum circumstantiam confiteatur. Ubi interest conductori, an tertio fiat confessio? Namque ipsi facta conductori, ab eoque acceptata, plene probat, *l. 20. §. ult. ff. depos. l. 25. §. ult. ff. d. probat. CARPZ. p. 1. c. 16. d. 21. §. 3. Resp. 67. n. 12. §. 13.* modo & ipsa satis probari queat. Contra vero tertio facta tantum semiplenæ probationis vim habet, ita, ut conductori iusjurandum suppletorium deferri possit. *CARPZ. dict. def. 21. n. 2.* Illud vero sic necessarium non est, ut singulares circumstantiæ in confessionem deducantur. Etsi enim alioqui causam obligationis exprimi a confitente oporteat, ut *DD. communiter volunt, VMM. ad proc. Disp. 18. n. 17.* tamen hoc loco suffecerit, simplicem a locatore fieri confessionem de spectris, quæ eodem fere semper modo alibi comparere, easdemque formas spargere solent. Plane, si accesserit ejusmodi confessioni extrajudiciali vel ius-

jurandum, vel consensus geminatus, ea quoque in plenam transibit probationem, veluti apud eosdem DD. traditur Sic habuit quoque confessio.

§. XXIV.

Quintum genus: Præsumtio.

Transeamus hinc ad præsumptiones, quæ conductorem levare queunt ab onere probandi. Nulli enim dubitamus, quin illæ quoque in hac spectrorum materia locum habere queant, cum in negotiis alioquin difficilis probationis utramque paginam facere videantur, *a. l. 5. §. 6. ff. d. remilit. CARPZ. p. 3. C. 5. d. 11. GAIL. 2. Obs. 93. n. 18.* Exempla ejusmodi præsumtionum in hoc argumento si requiras, dari nonnulla poterunt, veluti si doceat conductor, ædes, quas jam ingressus est, ante aliquot annos per quoddam tempus clausas atque obseratas perstitisse, quas nemo profus præ timore ingredi conatus fuerit, cum tamen locator nullam ejus rei causam commemorare queat. Nisi tamen, interjecto deinceps tempore, alius inquilinus easdem conduxerit, easdemque quiete inhabitavit, cum præsumtio sit pro eo statu, qui erat tempore conductionis, nisi nova accesserint mutationis cujusdam indicia. Porro si homicidium, vel aliud crimen atrox in ea domo admissum sit, vel, si thesaurus ibidem absconditus esse haud vanis rationibus memoretur. Quod tamen utrumque ita crude accipi nolim. Enimvero experientia comprobat, dæmones malos ejusmodi ædes præ ceteris inquietare solere. Sed propterea statim pro præsentia dæmonum, eaque noxia, idonea non est capienda præsumtio, nisi aliis circumstantiis eadem fulciatur. Simili quoque modo conjectura hujusmodi exoritur, si media nocte, in certo quodam domus spatio, eoque possessore vacuo, lumina ardeant, si superata nocte suppellex aut quævis res alia condu-

conductoris fracta, scissa, aut alio modo læsa conspiciatur.
 Quin tum quoque conductorem aliqua juvari conjectura
 existimem, cum spectrum non ipsi quidem, sed alii
 tamen inhabitantium, quamvis unica vice, comparuerit,
 ipseque inde justam timoris omnino capiat causam.
 Nec solum spectrorum apparitio justam migrandi causam
 præbet, verum etiam justus metus, eo, quod Spiritus in
 conductis ædibus dicantur vagari. *CAROC. de loc. cond. tit.
 d. remiss. merc. n. 46.* Unde justum periculi timorem suffi-
 cere, respondet Alphenus, quamvis periculum vere non
 fuerit, *l. 27. §. 1. ff. Loc.* Neque vero desunt aliæ ejusmodi
 præsumtionum causæ, quas cogitandas aliis relinquimus.
 Nobis sufficiat adhuc monuisse unum, totam scilicet præsum-
 tionum materiam Judici subjectam esse, qui in re, occulta
 & obscura imprimis, eas graviter discernet, & quantum
 quæque valeat, arbitrabitur atque constituet, ita ut inter-
 dum jurijurando suppletorio aut purgatorio locum dare,
 interdum quoque, præsertim si plures conjecturæ ad
 unum finem conspirent, & se mutuo adjuvent, pro condu-
 ctore statim pronunciare possit. Sed restat Jusjurandum,
 quod num a conductore locatori super spectrorum causa
 deferri queat? operæ pretium est investigari. Ac, cum de
 omnibus causis & actionibus, quibus civiliter agitur, jus-
 jurandum deferri possit, *l. 3. §. 1. l. 34. pr. ff. d. jurei.* intrepide
 propositam quæstionem affirmo, ita tamen, ut locato-
 ri non modo probationibus defendere conscientiam, sed
 & pro alia atque alia ejus causæ ratione locatori idem re-
 ferre liceat, modo caveat locator, ne communi vitio, exce-
 prionem cum facto in libellum deducto misceat, aut
 alia, quam qua delatum fuerit jusjurandum, idem con-
 ductori referat, quod quidem ex regulis ea de re vulgari-
 bus

Jusjuran-
dum.

bus repetendum est. Sane a prædicta juris communis norma nusquam causam spectrorum exceptam legimus; ideoque eidem merito insistimus, præsertim cum nec natura rei, nec conductoris scopus huic sententiæ obfistat.

§. XXV.

Effectus de
remissione
mercedis.

Postquam autem conductor probandum dederit, malos Spiritus aedes conductas inhabitare, quæritur, quidnam juris inter utrosque circa mercedem obtineat? Num scilicet locationis conductionis contractus, si ita loqui heic liceat, ex tunc, an ex nunc, dirimatur? Distinguendum est, utrum inquilinus in libero ædium usu statim, ac domum ingressus est, impeditus fuerit, an spectra, elapsa dehinc aliquo spatio oborta sint? Priore casu obligatio ex tunc resolvitur, ita, ut omnis mercedis petitio exulet, modo conductor nullam in ædibus iterum deferendis moram necet, easque locatori, quam celerrime possit, restituat. Etenim si sciens lubensque hujus rei incommodum aliquandiu perferat, neque suo statim jure utatur, in tantum sibi præjudicat, in quantum pro usu ædium, quo tantisper contentus fuit, ad præstandam mercedem pro rata temporis tenetur, ita tamen, ut contractum deinceps continuare non cogatur, sed ab eo recedere valeat. *RVM. conf. 227. in fin. COVAR. Var. Res. l. 3. c. 7. p. m. 429.* Neque vero discrimen heic constituendum est, sciverit, an ignoraverit jus conductor, cum ea ignorantia neque justa reputetur, neque legum præsidio digna, etiamsi contractus personam, cui alias jura ignorare permissum foret, attingeret, utpote quæ obtentu prædictæ ignorantia lucrum cum alieno, locatoris scilicet damno, anhelare nequit. Quod autem ad alterum casum, nempe dum ex post facto, currente locatio-

catio-

cationis conductionis tempore spectra illa visa sint, nulum est dubium, quia contractu demum ab eo tempore, in quod incidit impedimentum, abire liceat, atque adeo conductor mercedis præteritæ quidem, non autem futuræ nomine teneatur, *a. l. 9. l. 15. §. 1. ff. Loc. Cond.* Neque heic distinguimus cum *BALDO ad l. 8. C. eod.* spectra diurna sint, nec ne? sed potius utroque casu inquilinum integram pensionem solvere oportere, negamus.

§. XXVI.

Uti vero locator de casu regulariter non tenetur, imo ne quidem de culpa levissima, *a. l. 23. ff. d. R. F. l. 5. ff. Extensio. Commod. CARPZ. p. 2. C. 37. d. 21.* ita e contrario idem, cum sciens ædes a malignis Spiritibus infestari, easdem ignorantia conducendas dederit, de omni inde eveniente damno tenetur, quia tum in manifesto versatur dolo, *l. 19. §. 1. ff. Loc. Cond.* imo in pœnam incidit criminalem, eamque, pro conditione damni, variam, veluti si aliquis inquilinorum læsus, vulneratus, aut etiam plane interemtus esse dicatur, aut præ nimio terrore in morbum incidisse memoretur. Amplius, sicuti spectrorum metus locationem rerum dissolvit: ita etiam operarum conductionem dirimit. Igitur si casus existat, quo ipse ædium Dominus, vel etiam inquilinus, dissimulata spectrorum causa famulos ancillasve conduxerit, illæ personæ conductitiæ, comperto deinceps ædium statu, a locatione recedere poterunt. Neque enim ea, quæ Domino indita est, magnanimitas easdem peræque stringit, quo minus servitio exire queant. Nemo se alieno periculo exponere cogitur, & omnis contractus, rebus sic stantibus, & nisi quid novi inciderit, intelligendus est. Aliud obtinet, si ab initio statim Dominus ipsis ideo edixerit; etenim
G
quam-

quamvis tum quoque discedere possint, ideo, quod ultra vires sese obligaverint, quamvis etiam mercedem, hactenus promeritam, petere queant, nimirum quia causa, ob quam nunc abeant, minus injusta videtur: nihilo tamen minus insimul eosdem ejus, quod interest, nomine Domino satisfacere debere existimandum est. Veluti priori quoque casu Dominus una cum integra, futuri etiam temporis, mercede ipsis ad omne id, quod interest, tenetur *a. l. 19. §. 9. l. 38. pr. ff. Loc. junct. l. 161. ff. d. R. F. l. 24. ff. d. cond. & demonstrat.*

§. XXVII.

Contraria

Restat, ut contraria excutiamus. Quorum primum est renunciatio. At enim generalis renunciatio omnium jurium, quæ ipsi conductori ad remissionem pensionis petendæ conducere possunt, minus suffecerit, utpote quæ casus fortuitos, inter quos referenda est spectrorum existentia, minus complectitur. *MEICHSEN, Dec. 8. n. 4.* Neque conductor, qui periculum suscipit, hoc solo ad casum fortuitum præstandum obligatur, *l. 37. §. 1. ff. d. neg. gest.* cum verosimile non sit, aliquem casum fortuitum, cui resistere non potest, velle subire, nisi liquido de obligantis mente constet, quæ, suscepto periculo, ea saltem esse videtur, ut magis ad exactissimam diligentiam, quam præstationem ejusmodi casus se obligasse censetur, *l. 22. c. d. Loc.* Neque secus dicendum putarim, quamvis pacto generali de susceptione periculi accesserit jusjurandum, utpote quod intelligitur secundum naturam actus principalis, super quo interponitur, *l. ult. c. d. non num. pec.* Quid autem, si conductor casibus fortuitis expresse renunciarit, annon tum quoque illum spectrorum casum in se recepisse videbitur? Sane regulariter sufficit in persona con-

conductoris generalis renunciatio casuum fortuitorum expressa, etiam si non accesserit specialis eorum enumeratio; ut recte per *l. 79. pr. d. leg. 3. l. 31. in fin. d. administr. tut. l. 1. c. depos. l. 1. c. commod. l. 9. §. 2. ff. Loc. Cond. l. 6. in fin. l. 8. c. de pign. act.* statuit PANTSCHMANN. 1. *quest. 6.* cui communis schola suffragatur, teste MEVIO *d. pensinar. n. 76. seq.* At enim intelligendum est, illud doctrinae caput capiendum esse de casibus, de quibus in genere fuerit cogitatum, aut in specie a viro prudenti & diligenti potuerit cogitari, quos dicunt non adeo insolitos, non etiam de casibus valde insolitis, FRANZK. *ad dict. Loc. n. 127. MEV. d. tr. n. 105. Conf. MENOCH. Lib. 2. de arb. jud. qu. cas. 80. n. 6. seq. GAIL. 2. Obs. 77. n. 5.* Quam sententiam velut & communem & æquam laudat SVRDVS *Dec. 326. n. 52. MASTRILL. Dec. 299.* Jam spectrorum casum inter casus valde insolitos, qui in imaginationem suscipientis verosimiliter non reciderint, referendum esse, negaverit nemo. Ergo verius est, conductori non obesse clausulam renunciatoriam, quo minus adhuc Jure communi uti valeat. Idemque procedit, quamvis casus fortuitos sine discrimine & non cogitados, ohne Unterscheid über alles Denken und Versehen, pacto receperit conductor, cum prædicti casus incogitati intelligantur secundum præsentem statum, non autem de casibus, qui etiam prudentissimum virum fallunt. MENOCH. *Conf. 26. n. 19. MEV. dict. tr. n. 112.* Plane si temerarius sit ædium conductor, ut non vereatur, speciatim super ipso quoque spectrorum casu pacisci, eumque in se recipere, tum vero eum dicemus teneri hæctenus, ut integram quidem mercedem locatori solvere, non autem ædes per totum contractus tempus inhabitare cogatur.

Neque enim vel locatoris interest, ædium usum usque ad finem contractus a conductore continuari, vel conductori licet pacto aliquo vitæ suæ suorumque vim inferre, eamve periculo exponere.

§. XXVIII.

Continuatio
Contratio-
rum.

Alterum versatur in culpa conductoris, si quidem ipse in domo vel artes malignas veritasque exercuerit, vel vitam impiam & detestabilem liberius egerit, atque adeo facto proprio damones accersiverit. Quo casu conductorem, emigrare domo conductæ cupientem, remissionem mercedis petere posse, tantum abest, ut potius omnis damni, & ejus, quod interest, nomine locatori teneatur, prætereaque pro ratione admissi plectendus sit. Quod si enim conductor ad integram mercedem obligatur, si ex persona, vel circa personam suam impedimentum contingat, licet citra suam culpam; *PANTSCHMANN. 1. quest. 13. n. 17. seqq.* multo magis idem tenebitur, si culpa sua, ad casum ordinata, eundem præcesserit: *l. 25. §. 3. ff. Loc.* Ceterum idem illud, nempe culpa conductoris vim dæmonum ædibus attractam esse, probabit locator, nec parum hac parte juvabitur, si quidem doceat, priorum temporum inquilinos nihil unquam tale quid pensasse, sed easdem ædes quiete semper inhabitasse. Tertio concidit beneficium *l. 27. §. 1. ff. Loc. cond.* si conductor, istam timoris causam ante conductionem sciverit, *a. l. 2. §. si quis ff. si quis caut. Et c.* nisi tamen periculum longe plus accreverit. Quarto idem juris obtinet, si conductor, non obstante timore, in ædibus locatis permanserit. Sed & quinto, Conductor, cum locatori recessum suum non denunciaverit, ad integram mercedem tenebitur. *RVIN. Conf. 227. in fin.*

fin. Quod etiam in simili respondit CHARONDAS lib. 6. *Resp.* 76. ubi conductor cum familia domum ob pestem deseruerat, relictis in ea suis mobilibus, nec restituta clave. Modo locatoris interfit, fieri denunciationem, cum pro culpa alicui non sit imputandum, si non fecerit id, quod factum non profuisset, *l. ult. §. pen. ff. quis ordo in bon. poss. PANTSCHM. quæst. 4.*

§. XXIX.

Denique haud satis scio, an nimia conductoris superstitio & credulitas huc referri queat? quæ alioqui magis ad defectum probationis pertinere videtur. Namque Conductor, qui futili opinione abreptus, aut aliorum illusionibus sibi quid imponi passus, ædes conductas spectrorum obtentu diffamat, & ex iis emigrare tentat, non solum integram locatori mercedem solvere cogetur, sed etiam eidem damni inde dati nomine tenebitur. Quam in rem competit locati actio, ut partim mercedem solvat, partim interesse præstet conductor, *l. 9. §. l. 11. §. 3. l. 13. §. 1. §. 8. l. 31. in fin. ff. Loc. cond.* Sed qualem culpam in persona conductoris præquiremus, ut locus illi actioni dari queat? Respondeo, secundum Juris analogiam regulariter levem, *l. 23. d. R. §. 1. 5. ff. Commod. cujusmodi a Judice pro ratione sexus, ætatis aliarumque circumstantiarum est æstimanda.* At, inquis, dabitur quoque L. Aquiliæ actio, quæ culpam etiam levissimam intuetur, *l. 44. ff. ad L. Aquil.* Verum observandum est, culpam, quæ in contractu admittitur, sequi naturam actus, in quem incidit. Qualis igitur culpa præstanda est in contractu, talis etiam Lege Aquilia coercetur, *a. l. 32. ff. de pos. l. 151. ff. d. R. §. l. 24. §. ult. l. 26. ff. d. damn. inf.* Quod autem

autem attinet ad interessē, quod actione sive Locati, sive legis Aquiliae petitur, illud in eo consistit, quod post dispersam malam famam nequeat reperire vel conductorem vel emtorem locator. Quanquam vero plerumque difficilis probatio est, quanti cujusque interfit, ut VENVLEIVS ait, *l. ult. ff. d. stip. pract.* vid. MASC. *concl. 930.* ut actor raro intentionis suae particeps reddatur: tamen in praesens omni difficultate levabitur conductor, si speciatim loco ejus, quod interest, vel mercedem, qua interim sibi carendum sit, aut pretium, qua aedes alioqui vendi possent, aut quanto minoris nunc quidem veneant, exigat, adhibita peritorum ejus rei taxatione, aut subhastatione, prout res patietur.

§. XXX.

De qualitate
actionis dis-
quisitio.

Coronidis loco subjiciemus quaestionem, qualis sit actio, qua conductor ob spectrorum causam contra locatorem experitur, ut sibi adibus excedere permittat, atque mercedem pro rata temporis remittat. Primum quidem videbatur dicenda esse conditio ex lege, cum *Lege, scil. 27. §. 1. ff. Loc.* ejusve usuali interpretatione, sustineatur, neque actio ex contractu competat ad rescindendum. *l. 6. C. de act. emt.* Sed verius est, ipsam actionem conducti eo nomine competere. Neque enim condictioni ex lege locus est, quoad suppetat ordinaria *l. un. de cond. ex leg.* Nec sequitur: Lex extat, quae libertatem recedendi a contractu conductori impertitur: Ergo statim ad praedictam conditionem est confugiendum. Sane actiones b. f. ad omne id, quod contrahentes sibi invicem ex jure vel moribus praestare tenentur, competunt *l. 31. §. 20. ff. d. Edil.*

Ædil. Edict. Ergo etiam ad contractus rescissionem. Nec obstat adducta *Lex. 6. C. d. act. emt.* Namque ibidem Imperatores non simpliciter negant, ad rescindendam venditionem venditi actionem competere, sed utuntur vocula: *facile*; ut regulariter quidem illam actionem ad implementum contractus, nonnunquam autem etiam ad dissolvendum eundem dari, indicent. Quid multa? *L. 11. §. 3. 5. 6. § ff. de act. emt. L. 6. §. 1. ff. d. contr. emt.* evidenter comprobant, ad rescindendum quoque contractum interdum ipsam ex contractu actionem proferri. Disserui hoc de Argumento, nec plura addere lubet, propterea, quod rem, ut meus fert animus, esse tam dedi. Equidem prudentes haud offendero, si in qua opinione investigatio veri me confirmaverit, eam sola paucorum hominum autoritate, bruti ignarus obsequii, non patiar infringi.

T A N T V M.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is difficult to decipher due to its lightness and the texture of the paper.

INDEX

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is difficult to decipher due to its lightness and the texture of the paper.

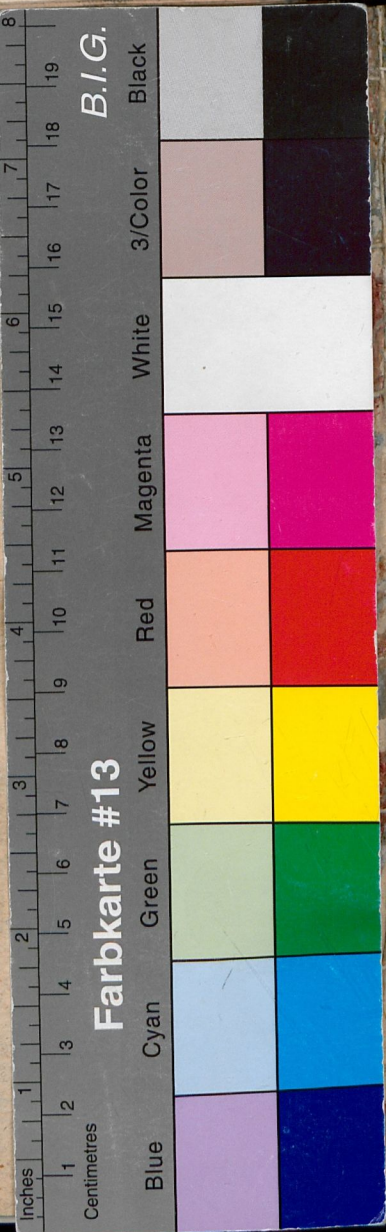
ULB Halle
005 362 296

3

Carolo Friderico Romano

EXERCITATIO INAUGVRALIS
DE
RESCISSIONE CONTRACTVS
LOCATI CONDVCTI
OB METV M SPECTRORVM
OCCASIONE L. XXVII. §. I. π. LOC. COND.

423
4703
1564
6

INDVLTV
MAGNIFICI ORDINIS IVRIDICI
LIPSIENSIS
PRO LICENTIA
GRADVM IN VTROQVE IVRE
DOCTORALEM
CAPESSENDI
AD DIEM XIII. SEPTEMBR. A. M. M D CC III.

P. P.

A

CAROLO FRIDERICO ROMANO.

LIPSIÆ
RECVSA MD CC KLVIII.

